

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Nikola Chudárková

Poškození lesa imisemi

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Poškození lesa imisemi vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 744 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 19. 7. 2021

Nikola Chudárková

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce JUDr. Ondřeji Víchovi, Ph.D. za pomoc s výběrem tématu, za ochotu, vstřícnost, cenné připomínky a za jeho čas věnovaný odborným konzultacím.

V neposlední řadě děkuji své rodině, která mi byla po celou dobu oporou.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
1. Úvod	6
2. Základní pojmy	8
2.1. Les	8
2.2. Kategorie lesů	10
2.2.1. Lesy ochranné	11
2.2.2. Lesy zvláštního určení	11
2.2.3. Lesy hospodářské.....	12
2.2.4. Lesy pod vlivem imisí	12
2.3. Imise	12
3. Právní úprava vztahující se k lesu a imisím	14
3.1. Mezinárodní prameny právní úpravy	14
3.2. Unijní prameny právní úpravy.....	16
3.2.1. Právní úprava lesnictví v rámci EU	16
3.2.2. Právní úprava monitorování lesů v rámci EU.....	18
3.3. Současná vnitrostátní právní úprava.....	20
3.3.1. Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů	20
3.3.2. Vyhláška č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí	21
3.3.3. Vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích	24
3.3.4. Vyhláška č. 296/2018 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích	26
4. Imisní škody	28
4.1. Odpovědnost za škodu.....	29
4.2. Výpočet škody	35
4.3. Využití finančních prostředků z náhrady škody	38
5. Vztah k jiným právním předpisům	41
5.1. Předpisy vztahující se k ochraně ovzduší.....	41
5.2. Ustanovení o ekologické újmě	45
6. Závěr	48
Seznam použitých zdrojů	51
Příloha č. 1	57
Shrnutí	58
Seznam klíčových slov	60

Seznam použitých zkratk

CLRTAP – Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přesahující hranice státu

ČR – České republika

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

FAO – Food and Agriculture Organization

FAP – Forest Action Plan

FutMon – Further Development and Implementation of an EU-level Forest Monitoring System

GIS – Geografický informační systém

ICP Forests – International Co-operative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests

OSN – Organizace spojených národů

PETL – Principles of European Tort Law

SFŽP – Státní fond životního prostředí

UNFF – United Nations Forum on Forests

1. Úvod

Les sehrává nezastupitelnou roli v rámci celé společnosti, ovlivňuje změnu klimatu, slouží jako zdroj kyslíku, chrání půdu před erozí, zadržuje vodu v krajině a je významným obnovitelným zdrojem. Tento ekosystém je současně vystaven nepříznivým vlivům, které mohou významně narušit jeho produkční i mimoprodukční funkce. Na negativním stavu lesů se podepsala i lidská činnost vlivem vypouštění znečišťujících látek.

Škody na lesích způsobené imisemi se začaly projevovat od 70. let 20. století v souvislosti s rozvojem průmyslu. Došlo k prudkému nárůstu oxidu siřičitého a oxidů dusíku. Vysoká koncentrace těchto znečišťujících látek měla za následek okyselování půdního prostředí, což vedlo ke zhoršení zdravotního stavu lesů a odumírání stromů. Na tento stav reagoval zákonodárce zakotvením příslušné právní úpravy na ochranu lesa před imisním zatížením. Došlo k vytyčení pásem ohrožení lesa pod vlivem imisí podle stupně poškození lesů a k zakotvení způsobu výpočtu výše škody na lesích. Tato právní úprava vznikla až v 90. letech 20. století, kdy se současně začala situace zlepšovat a koncentrace znečišťujících látek v ovzduší markantně klesala, což mělo pozitivní vliv na lesní porosty. V současné době koncentrace imisních látek v některých oblastech dosahuje tak nízkých hodnot, že je téměř nemožné ji změřit. Vlastníci lesů i za této situace nadále požadují náhradu škody od podniků vypouštějících emise znečišťujících látek, čímž získávají nemalé finanční prostředky. Znečišťovatelé se brání a volají po změně zastaralé právní úpravy. Zůstává však otázkou, zdali se takové změny v následujících letech dočkáme. K určitému obratu došlo v nedávných soudních sporech o náhradu imisních škod na lesích, kde soud poprvé zpochybnil tento přístup a náhradu škody nepřiznal.

Specifikem této oblasti je, že imise způsobující poškození lesních porostů neznají hranice států, kdy vypouštění znečišťujících látek jednoho státu může mít negativní dopad na les ve státě druhém. Z tohoto důvodu se k omezení koncentrace imisí v ovzduší vztahuje řada mezinárodních i unijních předpisů, které se snaží o harmonizaci právní úpravy jednotlivých států.

Cílem této práce je přispět k orientaci v rámci této problematiky spolu s analýzou současné vnitrostátní právní úpravy v oblasti poškozování lesů imisemi s důrazem na aktuální problémy, se kterými se právní úprava potýká, a to především v rámci těchto otázek: a) plní vymezení ochranných pásem lesa svůj účel, b) je současný výpočet škody na lesích správný a spravedlivý, c) jsou získané finanční prostředky za škody schopny zajistit obnovení a nápravu lesů, d) lze současně uplatnit náhradu škody a ekologickou újmu.

V úvodních kapitolách této diplomové práce se zaměřuji na pojmy, které považuji za základ pro bližší seznámení se s tématem. Těmito pojmy jsou les, kategorie lesů a imise. Následující kapitola se zabývá vývojem právní úpravy mezinárodní, unijní a vnitrostátní, která souvisí jak se samotným lesem, tak s problematikou imisí. V rámci kapitoly zabývající se vnitrostátní právní úpravou, je kladen důraz především na vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí a vyhlášku Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, které považuji za klíčové právní předpisy v oblasti poškozování lesa imisemi. Uvedené vyhlášky jsou často podrobeny kritice s odkazem na jejich neaktuálnost. Z tohoto důvodu chci klást důraz především na vytyčení a analýzu problematických aspektů této právní úpravy.

Další kapitola této práce je zaměřena na problematiku imisních škod zahrnující vztah lesního zákona a občanského zákoníku, odpovědnosti za škodu na lesích způsobenou imisemi dle občanského zákoníku posuzovanou dle ustanovení upravující škodu z provozní činnosti nebo škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným. V rámci této kapitoly bude kladen důraz i na systém výpočtu škod a využití finančních prostředků z náhrady škody. Závěrečná kapitola se zabývá vztahem k předpisům o ochraně ovzduší a ekologické újmě. Vzhledem k tomu, že právní úprava ochrany ovzduší a ekologické újmy je velmi rozsáhlá, soustředím se v kapitolách věnovaných ochraně ovzduší na oblasti zabývající se emisními a imisními limity, které jsou zásadní pro téma této práce a v právní úpravě vztahující se k ekologické újmě, zejména vztahem náhrady škody dle soukromoprávní úpravy a ekologické újmy dle veřejnoprávní úpravy včetně jejich rozdílů.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela zejména z příslušných vnitrostátních právních předpisů včetně mezinárodních či unijních pramenů, ze kterých v mnoha případech vycházela vnitrostátní právní úprava. Důležitým pramenem při zpracování tématu byla judikatura Nejvyššího soudu, judikatura Ústavního soudu a komentáře k příslušným právním předpisům. Na mnoha místech jsem využila poznatků z odborné lesnické literatury, kde je řešena problematika imisí. Za cenný zdroj mé práce považuji také dokumenty zpracované příslušným ministerstvem či jiným orgánem, jako jsou metodiky, stanoviska, návrhy či připomínky k právním předpisům.

2. Základní pojmy

2.1. Les

Ústředním tématem mé diplomové práce je les. Z tohoto důvodu bych se ráda nejdříve zaměřila na samotný pojem lesa. Pro účely mé práce a pochopení problematiky poškozování lesa imisemi je nutné zaměřit se na pojem les, jak je definován v současné právní úpravě.

Jedna z definic pojmu les se nachází v zákoně č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen „lesní zákon“). V § 2 lesního zákona se lesem rozumí lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.¹ Když se podíváme na první komponent lesa z výše uvedené definice, zákon přesně nedefinuje, které dřeviny spadají pod lesní porosty. Lze tedy říci, že zde budeme zahrnovat veškeré stromy a keře, které se vyskytují na lesních pozemcích, resp. na pozemcích určených k plnění funkcí lesa, a to včetně dřevin, ne příliš typických pro les, jako jsou ovocné stromy či okrasné dřeviny.²

Definice lesa dle lesního zákona může v některých případech způsobit spor o výklad tohoto pojmu. Pojem les zahrnuje i prostředí lesních porostů, které nám lesní zákon ve svých ustanoveních blíže nespecifikuje. Při použití analogie iuris lze tento pojem vyložit pomocí pojmu životní prostředí dle § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (dále jen „zákon o životním prostředí“), kterým se rozumí „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“.³ Podle takové analogie by bylo prostředím lesních porostů vše, co vytváří přirozené podmínky lesních porostů a je předpokladem dalšího vývoje, včetně výše zmíněných složek. Definice se na první pohled jeví být správná, ovšem z hlediska práva by narážela na pojem vlastníka lesa. Lesní zákon pojem vlastníka lesa blíže nespecifikuje, proto je nutné tento pojem definovat ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“). Pokud by se prostředí lesních porostů definovalo dle zákona o životním prostředí, byly by předmětem vlastnického práva i výše zmíněné složky, jako je například ovzduší.⁴ Současný právní řád však nepovažuje ovzduší za způsobilý předmět vlastnického práva.⁵

¹ § 2 písm. a) zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

² DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 5.

³ § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ FLORA, Martin. Několik poznámek k pojmu „les“ podle § 2, písm. a) lesního zákona. *Lesnická práce* [online]. 2001, roč. 80, č. 3/01 [cit. 8. 12. 2020] Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-80-2001/lesnicka-prace-c-3-01/nekolik-poznamek-k-pojmu-les-podle-2-pism-a-lesniho-zakona>.

⁵ DAMOHORSKÝ, Milan a kolektiv. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 57.

Dalším problematickým aspektem definice pojmu les dle lesního zákona je otázka poměru mezi pojmy lesní porosty a pozemky určené k plnění funkcí lesa. Lesem je vždy pozemek určený k plnění funkcí lesa, přičemž samotný lesní porost lesem není. Pozemek určený k plnění funkcí lesa není omezen tím, zda se na něm vyskytuje nebo nevyskytuje lesní porost. V obou případech je takový pozemek lesem. Lesní porost je tak součástí pozemku určeného k plnění funkcí lesa a sdílí právní osud pozemku.⁶

Základním komponentem definice lesa jsou pozemky určené k plnění funkcí lesa. Lesní zákon uvádí v § 3 odst. 1, co spadá pod pozemky určené k plnění funkcí lesa. Lze je rozdělit na dvě kategorie, a to na „lesní pozemky“ a „jiné pozemky“.⁷

Pod „lesní pozemky“ řadíme pozemky s lesními porosty a plochami, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, a pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny na základě rozhodnutí orgánu státní správy lesů podle § 13 odst. 1 lesního zákona.⁸

Kategorie „jiné pozemky“ v sobě zahrnuje zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace (hole), s výjimkou pozemků zastavěných a jejich příjezdních komunikací, a lesní pastviny a políčka pro zvěř, pokud nejsou součástí zemědělského půdního fondu a jestliže s lesem souvisejí nebo slouží lesnímu hospodářství. U těchto pozemků může orgán státní správy lesů nařídit označení jejich příslušnosti k pozemkům určených k plnění funkcí lesa.⁹

Mimo tyto dvě kategorie § 3 odst. 2 lesního zákona obsahuje tzv. negativní vymezení pozemků určených k plnění funkcí lesa. Těmi nejsou školky a plantáže lesních dřevin založené na pozemcích, které nejsou určeny k plnění funkcí lesa, pokud orgán státní správy lesů na návrh vlastníka pozemku nerozhodne jinak. Pokud nastanou pochybnosti, zda se jedná o pozemky určené k plnění funkcí lesa, rozhodne orgán státní správy lesů. Orgán státní správy také na žádost vlastníka pozemku, nebo s jeho souhlasem pro případy, kdy podá návrh jiná osoba, může prohlásit rozhodnutím pozemek, který není „lesním pozemkem“ ani „jiným pozemkem“, za pozemek určený k plnění funkcí lesa.¹⁰

Další definici lesa můžeme nalézt v § 3 zákona o životním prostředí. Zákon o životním prostředí zde popisuje ekosystém jako funkční soustavu živých a neživých složek životního prostředí, které jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací, a

⁶ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 57.

⁷ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 6.

⁸ Tamtéž, s. 6-7.

⁹ Tamtéž, s. 7.

¹⁰ Tamtéž, s. 8.

kteře se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase. Les lze také považovat za specifický ekosystém, který naplňuje výše uvedenou definici ekosystému.¹¹

Dle § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“) je les považován za významný krajinný prvek, díky čemuž se mu dostává zvláštní ochrany dle § 4 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny, kde jsou lesy chráněny před poškozováním, ničením a jejich využívání musí být vedeno tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení či oslabení jejich stabilizační funkce.¹²

Definici lesa můžeme nalézt i na mezinárodní úrovni, konkrétně tento pojem definovala Organizace OSN pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization, dále jen „FAO“), podle které se lesem rozumí plocha s odpovídajícím korunovým zápojem.¹³ Zápojem se zde rozumí podíl zemského povrchu zastíněný olistěnými korunami stromů.¹⁴ Podle definice FAO mezi les nezahrnujeme plochy pro zemědělské účely.¹⁵

2.2. Kategorie lesů

Kategorizace lesů je považována za administrativně-právní nástroj ochrany lesa. Právní úprava cílí na zachování plochy lesů včetně jejich skladby a kvality.¹⁶ Lesní zákon v § 6 rozděluje lesy podle jejich převažujících funkcí do tří kategorií, a to na lesy ochranné, lesy zvláštního určení a lesy hospodářské. Rozdělení lesů podle jejich funkcí však neznamená, že by les spadající do jedné ze tří kategorií měl plnit jen funkci, která uvedené kategorii odpovídá. Rozdělení dle funkcí má svůj význam především v tom ohledu, že v daném lese bude nejvíce podporována ta funkce lesa, která je dominující pro jednotlivou kategorii. Uvedené rozdělení lesů má také vliv na lesnické plánování, hospodaření lesa či na sazbu poplatku za odnětí plnění funkcí lesa.¹⁷

¹¹ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 4.

¹² Tamtéž.

¹³ NÉGRE, François. Lesy v Evropské unii: rozmanité a vzácné ekosystémy s mnoha možnostmi využití. In: *Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii* [online]. listopad 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/105/the-european-union-and-forests>.

¹⁴ PLESNÍK, Jan. Mění se lesy ve světě?. *Živa* [online]. 16. června 2016, č. 3, s. 60. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/meni-se-lesy-ve-svete.pdf>.

¹⁵ Forestry Department. *Global forest resources assessment 2010: Terms and Definitions* [online]. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2010. s. 6. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/am665e/am665e00.pdf>.

¹⁶ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 329-330.

¹⁷ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 16.

2.2.1. Lesy ochranné

Do kategorie lesů ochranných dle § 7 lesního zákona řadíme lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích, vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy, lesy na exponovaných hřebenech a dále lesy v klečovém lesním vegetačním stupni.¹⁸ Lesy ochranné především zabraňují erozi půdy nebo poškození pozemků. Pokud bychom na takových místech les neměli, mohlo by dojít k erozi půdy nenávratným způsobem, kdy by již další zalesnění v této oblasti nepřipadalo v úvahu. K tomu, aby les spadl do kategorie lesů ochranných, je nutné rozhodnutí orgánu státní správy lesů ve správním řízení. Správním řízením lze zahájit jak z moci úřední, tak na základě žádosti vlastníka lesa.¹⁹

2.2.2. Lesy zvláštního určení

Lesy zvláštního určení je možné zařadit do dvou skupin podle toho, zda o jejich zařazení do této kategorie rozhoduje orgán státní správy lesů či nikoliv.

V § 8 odst. 1 lesního zákona se nachází výčet lesů zvláštního určení, které jsou prohlášeny za lesy spadající do této kategorie přímo ze zákona. V této skupině se nachází lesy, které nejsou lesy ochrannými a nacházejí se v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně, v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod nebo na území národních parků a národních přírodních rezervací.²⁰

V § 8 odst. 2 lesního zákona jsou vymezeny lesy, u kterých veřejný zájem na zlepšení a ochraně životního prostředí či jiný oprávněný zájem na plnění mimoprodukčních funkcí lesa je nadřazen funkcím produkčním. Jde o lesy v prvních zónách chráněných krajinných oblastí, lesy v přírodních rezervacích a přírodních památkách, dále lesy lázeňské, příměstské, lesy se zvýšenou rekreační funkcí, lesy sloužící lesnickému výzkumu a lesnické výuce, lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodochrannou, klimatickou nebo krajinnou, lesy potřebné pro zachování biologické rozmanitosti, lesy v uznaných oborách a v samostatných bažantnicích a lesy, v nichž jiný důležitý veřejný zájem vyžaduje odlišný způsob hospodaření.²¹ Lesní zákon neumožňuje vyřazení lesa z kategorie lesů ochranných či z lesů zvláštního určení v případě, že jsou do těchto kategorií zařazeny rozhodnutím orgánu státní správy lesů, a to ani v případě, že důvod pro zařazení do jedné z těchto kategorií odpadl. Výjimka je v případě, že les zvláštního určení je následně zařazen do lesa ochranného, který je kategorií vyšší.²²

¹⁸ § 7 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...* s. 17.

²⁰ § 8 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ § 8 odst. 2 zákona č. 289/1995 Sb., lesní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

²² DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 19-20.

2.2.3. Lesy hospodářské

Lesní zákon vymezuje v § 9 lesy hospodářské negativně, a to tak, že zde spadají lesy, které nejsou zařazeny v kategorii lesů ochranných či lesů zvláštního určení. Jak název této kategorie napovídá, hlavní funkcí těchto lesů je funkce hospodářská, tedy dřevoprodukční. Dřevo, jakožto obnovitelná surovina, je v současné době důležitým zdrojem energie. Z tohoto důvodu je nutné dbát na zachování lesů hospodářských s ohledem na stále vzrůstající spotřebu dřeva. Problematický aspekt platného lesního zákona je následná nemožnost vyřazení lesa z kategorie lesů ochranných nebo z lesů zvláštního určení v případě zařazení do jedné z těchto kategorií ze strany státní správy lesů. To v určitém směru znemožňuje rozšiřování lesů hospodářských, které zaujímají důležitou roli pro celou společnost.²³

2.2.4. Lesy pod vlivem imisí

S ohledem na velké zatížení některých lesů imisemi bylo nutné, aby zákonodárce na takovou situaci reagoval. Dle § 10 lesního zákona se lesy pod vlivem imisí zařazují do čtyř pásem ohrožení, označovaných písmeny A, B, C, D, která stanovilo Ministerstvo zemědělství ve vyhlášce č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí. Lesy pod vlivem imisí zaujímají specifické postavení, jelikož nejsou považovány za další, čtvrtou kategorii lesů, ale mohou se vyskytovat v jakékoliv výše zmíněné kategorii lesů.²⁴ Dle předchozí právní úpravy byly lesy pod vlivem imisí zařazovány do kategorie lesů zvláštního určení. Odůvodnění, proč je tomu dnes jinak, je takové, že poškození lesů imisemi nesouvisí s plněním funkcí lesa či jejich posláním, proto zde není důvod k odlišnému způsobu hospodaření. Na druhou stranu lesy poškozené imisemi vyžadují nákladnější hospodaření a výnosy zde nejsou tak velké, proto zákonodárce stanovil, že lesní pozemky nejvíce ohrožené, které se nacházejí v pásmech ohrožení A a B, nebudou předmětem daně z nemovitosti.²⁵

2.3. Imise

Škodliví činitelé způsobující poškození lesního porostu, mohou být povahy abiotické nebo biotické. Mezi abiotické činitele řadíme jevy neživé přírody, jako jsou například klimatické faktory, oheň a imise. Biotickými činiteli ovlivňující lesy jsou především

²³ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 20.

²⁴ Tamtéž, s. 21.

²⁵ STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi, úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, spol. s.r.o., 1996, s. 31–32.

houby, bakterie a živočichové.²⁶ Některé škodlivé činitele zmiňuje i právní úprava, například v ustanovení § 2 písm. f) lesního zákona, kde škodlivými činiteli rozumí škodlivé organismy, nepříznivé povětrnostní vlivy, imise a fyzikální nebo chemické faktory způsobující poškození lesa. Ochranou lesa je pak činnost dle § 2 písm. e) lesního zákona, která směřuje k omezení vlivu těchto škodlivých činitelů, dále ochranná opatření proti škodlivým činitelům a zmírňování následků jejich působení.

Imise řadíme mezi abiotické škodlivé činitele. Když tyto látky vstoupí do prostředí atmosféry od konkrétního zdroje, nazýváme je emisemi. Emise se následně mohou dostat do bezprostřední blízkosti organismů nebo půdy, kde se stávají imisemi. Imise se pravidelně drží při zemském povrchu. V momentě, kdy se imise dostanou až k povrchu půdy či k organismu, působí na ně chemicky nebo fyzikálně. Takovému procesu říkáme depozice.²⁷

Vliv imisí na lesní porosty můžeme rozdělit na přímé a nepřímé. Imise přímé poškozují květní orgány, listy a jehlice stromů tím, že dopadají na části stromů a následně způsobí jejich korozi. Koroze následně vede ke ztrátě živin a snadnějšímu průchodu škodlivin do rostlin. Naopak nepřímé imise působí na lesní porosty skrze depozici do půdy, kde dochází k zakyselení půdy. Škodliviny jsou tak v případě nepřímého působení unášeny vzduchem a následně pronikají povrchem půdy nebo se vážou s vodou v oblacích a poté padají k zemi. V obou případech nastávají v půdě silné chemické a biologické reakce. Nejčastěji dochází k ochuzení půdy o důležité prvky, jako je vápník, hořčík či draslík. Škodlivé látky následně tyto prvky převedou na rozpustné sloučeniny, které snadno odplaví z půdy podzemní voda. Díky nedostatku důležitých prvků nastává zvýšená kyselost půdy, která vede k uvolňování těžkých kovů, což je pro lesní porosty vysoce jedovaté.²⁸

Mezi nejčastější znečišťující a škodlivé látky pro lesní porosty patří oxid siřičitý a oxidy dusíku. Emise vzniklé v průmyslových zónách, které se dostaly do ovzduší, jsou schopné putovat velkou vzdáleností i do oblastí, ve kterých zdroje těchto emisí nenalezneme, jako jsou horské oblasti.²⁹ Právě působení imisí v horských oblastech spolu s klimatickými faktory, jako jsou např. inverzní jevy, námraza nebo mráz, nepříznivě ovlivňují celkovou odolnost lesních porostů.³⁰

²⁶ KRÍSTEK, Jaroslav a kol. *Ochrana lesů a přírodního prostředí*. Písek: Matice lesnická, spol. s.r.o., 2002, s. 9.

²⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁸ Tamtéž, s. 70-71.

²⁹ HADAŠ, Pavel. Emise, imise, depoziční toky a poškozování lesních porostů. *Lesnická práce* [online]. 2002, roč. 81, č. 10/02 [cit. 10. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-81-2002/lesnicka-prace-c-10-02/emise-imise-depozicni-toky-a-poskozovani-lesnich-porostu>.

³⁰ UHLÍŘOVÁ, Hana a kol. *Poškození lesních dřevin*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce s.r.o., 2004, s. 14.

3. Právní úprava vztahující se k lesu a imisím

3.1. Mezinárodní prameny právní úpravy

V oblasti mezinárodního práva jsou ve vztahu k tématu této diplomové práce rozhodující mezinárodněprávní dokumenty, které se zabývají nejen ochranou lesa samotného, ale také ochranou půdy, která je součástí lesního ekosystému a její degradace přímo ovlivňuje odolnost lesních porostů. Mezinárodní právo má však omezené možnosti ochrany těchto dvou významných složek životního prostředí. Důvodem tohoto omezení je to, že les i půda jsou silně spjaty s konkrétním územím daného státu, a navíc obě složky mají konkrétní vlastníky, proto zde významnou roli hraje především vnitrostátní právní úprava.³¹

Ohrožení lesů, jakožto globální problém, vyvolává potřebu zajistit ochranu lesa prostřednictvím práva.³² Dříve byla ochrana lesa zajišťována prostřednictvím mezinárodněprávních dokumentů zabývajících se ochranou ostatních složek životního prostředí, které také v mnoha ohledech ovlivňují lesní porosty. Týkaly se zejména ochrany ovzduší, přírody a krajiny nebo ochrany živočichů a rostlin.³³

První mezinárodněprávní dokument v oblasti lesů vznikl v roce 1992 na konferenci OSN v Rio de Janeiru. Jednalo se o rámcový dokument „Právně nezávazné autoritativní prohlášení k principům globální dohody o využívání, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů“, zkráceně Principy hospodaření v lesích.³⁴ Principy hospodaření v lesích jsou založeny především na vzájemné spolupráci a informovanosti států, ale také na odpovědnosti států zajistit, že jejich jednání nepoškodí životní prostředí za hranicemi jejich území. Je zda navíc kladen důraz na problém se znečišťováním lesů včetně doprovázejícího okyselování lesní půdy. I když jsou Principy hospodaření v lesích nezávazné, staly se významným inspiračním zdrojem pro vnitrostátní i mezinárodní právní úpravu.³⁵

Dalším mezinárodněprávním dokumentem v oblasti lesních porostů je Mezinárodní dohoda o tropickém dřevě z roku 2006 nahrazující předchozí dohodu z roku 1994. Na rozdíl od Principů hospodaření v lesích z roku 1992 je tato dohoda právně závazná a na její dodržování dohlíží Mezinárodní organizace tropických dřev založená v roce 1983.³⁶ Je zde stanoven „závazek členských států v rámci svých ekologických politik zavést a prosadit opatření

³¹ DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí. II. část. (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008, s. 113.

³² Tamtéž, s. 114.

³³ Tamtéž.

³⁴ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 321.

³⁵ DAMOHORSKÝ: *Mezinárodní právo životního prostředí...*, s. 115–116.

³⁶ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 321–322.

*k udržitelnému využívání a ochraně hospodářských lesů a k zajištění ekologické stability v dotčených regionech“.*³⁷

Na poli OSN figuruje v rámci ochrany lesů Fórum OSN na ochranu lesů (*United Nations Forum on Forests - UNFF*) založené v roce 2000 pro zajištění trvale udržitelného rozvoje lesů. Každý členský stát zde má své zástupce a jejich schůzky probíhají pravidelně jednou za rok. Úkolem UNFF je dohlížet na řádnou implementaci mezinárodních úmluv týkající se ochrany lesů, podněcovat členské státy ke vzájemné spolupráci a zároveň je podporovat formou financování nejrůznějších projektů.³⁸

Mezinárodní lesní právo se tak snaží o vytvoření účinného právního rámce, který by zajišťoval odpovídající ochranu všech funkcí lesa. Problémem současnosti je, že v oblasti mezinárodního lesního práva je určitá roztržitost a nejednotnost, která se formuje nezávaznými dokumenty či mezinárodně závaznými dohodami států s různou působností. V zájmu posílení roztržitěné mezinárodní právní úpravy je nutné les považovat za specifický přírodní zdroj společného zájmu lidstva, a to zejména s ohledem na změnu klimatu, kdy les zaujímá důležitou roli v boji proti klimatickým změnám a soustředit mezinárodní právo na důkladnější ochranu lesa s určitou odpovědností státu za udržitelné lesní hospodaření.³⁹

V oblasti ochrany půdy je situace odlišná, neboť zde mezinárodní právní předpisy nalezneme pouze výjimečně, i když by si tato oblast zasloužila daleko více pozornost. Jde o jednu z nejdůležitějších složek životního prostředí, a to s ohledem na potřebu společnosti využívat půdu k obživě a lesní půdu jako základ pro produkci dřeva. Cílem ochrany by tak mělo být omezení či zabránění narušování ekosystému degradací půdy včetně nápravy již způsobených škod na půdě sjednoceným postupem všech států. Prvním mezinárodněprávním dokumentem v této oblasti je Úmluva o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem anebo desertifikací, zejména v Africe, která vstoupila v platnost v roce 1996. Na území České republiky se stala úmluva platnou dne 24. dubna 2000. Česká republika je považována za vyspělou zemi Evropské unie, která se s problémem desertifikace nepotýká. Z tohoto důvodu vůči ostatním státům postiženým suchem vystupuje v roli dárce a poskytuje jim nutnou pomoc.⁴⁰

³⁷ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 322.

³⁸ Tamtéž, s. 322–323.

³⁹ BAŠNÝ, Vojtěch: Protection of Forests in the Era of Climate Change from the Legal Point of View. In: DAMOHORSKÝ, Milan a kol. (eds.). *Adaptation to climate changes from the perspective of law*. Prague: Faculty of Law, Charles University, Prague, Center of Edition in Eva Rozkotová Publishing House, 2019, s. 76-77.

⁴⁰ DAMOHORSKÝ: *Mezinárodní právo životního prostředí...*, s. 117–120.

3.2. Unijní prameny právní úpravy

3.2.1. Právní úprava lesnictví v rámci EU

Pokud se zaměříme výhradně na oblast lesnictví v rámci EU, Smlouva o Evropské unii ani Smlouva o fungování EU neobsahují zvláštní ustanovení stanovující společnou lesnickou politiku, což však neznamená, že by EU byla v oblasti lesnictví zcela nečinná. Lesnická politika EU respektuje zásadu subsidiarity, podle které jedná EU v oblastech, které nespádají pod její výlučnou pravomoc tehdy a do té míry, pokud cílů nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy.⁴¹ Členské státy tak mají kompetenci k vytvoření svých vlastních lesnických politik v určitém rámci s ohledem na národní právní předpisy a dlouhodobé plánování každého členského státu.⁴² Nelze však zcela vyřadit vzájemnou spolupráci členských států v oblasti lesnictví. Za tímto účelem byl v roce 1998 založen Stálý lesnický výbor složený ze zástupců členských států v čele s předsedající Evropskou komisí. Stálý lesnický výbor zaujímá tři role v oblasti lesnictví, je poradním, regulačním a řídicím orgánem pro konkrétní lesnická opatření. Funguje jako konzultační fórum poskytující odborné znalosti lesnických opatření a v neposlední řadě je místem pro výměnu informací mezi členskými státy a Evropskou komisí.⁴³

Dne 15. prosince 1998 přijala Evropská rada usnesením Strategii o lesním hospodářství pro EU, která byla vůbec první strategií tohoto druhu. Stanovila především obecné zásady pro udržitelné hospodaření v lesích, odpovědnost členských států za lesnickou politiku a podporu lesnických programů členských států. Ve strategii byl také zdůrazněn význam lesů, jakožto důležitá součást životního prostředí, která je chráněna řadou politik EU a je předmětem různých opatření v rámci strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti či je součástí sítě Natura 2000.⁴⁴ Lesnickou politiku v rámci EU výrazně ovlivňují již existující evropské strategie zaměřené na životní prostředí, zemědělství, energii či vnitřní trh. Evropské strategie v těchto odvětvích jsou určující pro stanovení strategických cílů v oblasti lesnictví, jelikož jednotlivé odvětví jsou vzájemně propojeny.⁴⁵

Pro uskutečnění společné lesnické politiky využívá EU tzv. akční plány. V roce 2006 byl vytvořen pro roky 2007 až 2011 Akční plán Evropské unie pro lesnictví (Forest Action Plan

⁴¹ Evropská unie. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)* – C 202/18. 7. 6. 2016, Článek 5 odstavec 3.

⁴² EUROPEAN COMMISSION. *Sustainable forestry and the European Union – Initiatives of the European Commission* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. s. 1. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/sustforest.pdf>.

⁴³ Tamtéž, s. 14.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ VANČURA, Karel. Akční plán EU pro lesní hospodářství. *Lesnická práce* [online]. 2006, roč. 85, č. 02/06. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-85-2006/lesnicka-prace-c-02-06/akcni-plan-eu-pro-lesni-hospodarstvi>.

– FAP). „Hlavním cílem FAP je podpořit a posílit trvale udržitelné hospodaření v lesích a multifunkční role lesů prostřednictvím 4 hlavních cílů: zlepšení dlouhodobé konkurenceschopnosti, zlepšení a ochrana životního prostředí, příspěvek ke kvalitě života, podpora koordinace a komunikace.“ Do procesu projednávání FAP se zapojila i Česká republika, která navrhla hned několik doporučení v oblastech, jako je „biodiverzita, ochrana lesa, funkce lesa a užítky, využívání dřeva, ekonomická životaschopnost lesnického sektoru“.⁴⁶ Dne 1. března 2010 přijala Evropská komise Zelenou knihu s názvem „Ochrana lesů a související informace v EU – příprava lesů na změnu klimatu“.⁴⁷ Zelená kniha se snaží zahájit diskusi o možnostech EU v rámci ochrany lesů, aby bylo zajištěno, že lesy si do budoucna zachovají své funkce. EU má v této oblasti omezené možnosti s ohledem na zásadu subsidiarity, proto se snaží podporovat národní lesnické politiky a programy formou monitoringu lesů, vydáváním prognóz a návrhem včasných opatření na poli EU.⁴⁸

Po následném zhodnocení FAP vyvstala potřeba k vypracování nové strategie pro lesnictví zohledňující aktuální potřeby. V roce 2013 byla vytvořena Evropskou komisí strategie nesoucí název „Nová strategie v oblasti lesnictví: pro lesy a odvětví založená na lesnictví“ [COM(2013)0659]. Tato nová strategie je založena na dvou cílech, kterými jsou zajištění udržitelného obhospodařování lesů včetně posílení příspěvku EU k podpoře udržitelného obhospodařování lesů a snižování míry odlesňování na celosvětové úrovni. Mohou se objevit další hrozby, které neznají hranice členských států a jejich účinky se projeví ve více státech, proto se v těchto případech zapojuje i EU a vyžaduje užší spolupráci mezi členskými státy navzájem.⁴⁹

Poté následovalo vypracování víceletého prováděcího plánu strategie EU v oblasti lesnictví [SWD(2013)0343], který byl zveřejněn Komisí dne 3. září 2015 a tvoří tak přílohu ke sdělení [COM(2013)0659]. Obsahuje zejména opatření „pro zajištění soudržného a koordinovaného přístupu k nejrůznějším politikám a iniciativám týkající se odvětví lesnictví“.⁵⁰ Tyto opatření jsou vytvořeny na období roku 2014–2020. Evropský parlament již vyzval Komisi ve svém usnesení ze dne 15. ledna 2020 o Zelené dohodě pro Evropu, aby vytvořila

⁴⁶ VANČURA: Akční plán EU pro lesní hospodářství...

⁴⁷ DAMOHORSKÝ, Milan a kolektiv. *Právo životního prostředí*...s. 324.

⁴⁸ EVROPSKÁ KOMISE. *Zelená kniha. Ochrana lesů a související informace v EU – příprava lesů na změnu klimatu*. KOM(2010)66 v konečném znění. 1. března 2010, s. 2.

⁴⁹ Sdělení Komise Evropského parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Nová strategie EU v oblasti lesnictví: pro lesy a odvětví založená na lesnictví ze dne 20. 9. 2013, COM(2013) 659 v konečném znění [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:52013DC0659>.

⁵⁰ NÉGRE, François. Lesy v Evropské unii: rozmanité a vzácné ekosystémy s mnoha možnostmi využití. In: Evropský parlament. *Fakta a čísla o Evropské unii* [online]. Listopad 2020. [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/105/the-european-union-and-forests>.

novou strategii EU v oblasti lesnictví, kde bude vyzdvížena důležitá role evropských lesů v boji proti klimatickým změnám a ztrátě biologické rozmanitosti.⁵¹

3.2.2. Právní úprava monitorování lesů v rámci EU

V rámci Evropy se nezapomíná ani na oblast monitoringu lesů. Popudem k vytvoření systému k monitorování lesů byla situace v Evropě během 80. let minulého století vyznačující se vysokou koncentrací znečišťujících látek. Vůbec první v oblasti monitoringu lesů byl vytvořen Mezinárodní kooperativní program sledování a vyhodnocování vlivu znečištění ovzduší na lesy (*International Co-operative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests – ICP Forests*) na základě Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přesahující hranice států (CLRTAP) Evropské hospodářské komise OSN v roce 1985. Cílem programu je v rámci evropské úrovně koordinovat proces shromažďování údajů v lesních porostech a tím přispět ke seznání příčin a následků zdravotního stavu lesů.⁵²

EU následně vydala Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 2152/2003 ze dne 17. prosince 2003 o monitorování lesů a environmentálních interakcí ve Společenství (Forest Focus), kde je zmíněna nutnost sledování biologické rozmanitosti lesů, stavu lesních půd a možných dopadů změny klimatu na lesy.⁵³ Monitorování lesů je nezbytným krokem k získání spolehlivých informací, které pomohou vytyčit aktuální problémy, zanalyzovat příčiny ovlivňující zdravotní stav lesů a následně poskytnout lesům ochranu.

V letech 2009-2011 přešla oblast monitoringu lesů do programu s názvem LIFE+ a následně byla více specifikována v projektu FutMon (Further Development and Implementation of an EU-level Forest Monitoring System), který spolupracuje s programem ICP Forests. Projekt FutMon se snažil o důkladnější monitoring lesů a harmonizaci národních metod sledování lesů s ohledem na měnící se koncentrace a zastoupení znečišťujících látek v ovzduší.⁵⁴ V roce 2012 byl projekt FutMon ukončen a monitoring zdravotního stavu lesů je v České republice financován ze státních zdrojů.

Výstupy z monitoringu lesů jsou zcela zásadní pro stanovení zdroje, rozsahu a změn imisního poškození lesů. Podklady z monitoringu by měly sloužit především k přesnějšímu vyčíslení a doložení imisních škod na lesích. Systém výpočtu škod na lesích by byl více

⁵¹ NÉGRE: Lesy v Evropské unii...

⁵² ICP Forests. *ICP Forests* [online]. 2021. [cit. 10. 6. 2021]. Dostupné z: <http://icp-forests.net>.

⁵³ Nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 2152/2003 ze dne 17. prosince 2003 o monitorování lesů a environmentálních interakcí ve Společenství.

⁵⁴ BOHÁČOVÁ, L. a kol. *Rozvoj monitoringu zdravotního stavu lesa v rámci projektu Life+ „FutMon“ v České republice: Data 2009 – 2011* [online]. Jíloviště: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., 2011. Dostupné z: https://www.vulhm.cz/files/uploads/2019/02/FutMon_2009-2011-1.pdf.

objektivní, a navíc podložen přesnými údaji. Mimo to monitoring lesa přispěje k větší ochraně lesa, kdy na základě podkladů bude možné lépe stanovit preventivní opatření zmírňující negativní účinky imisí na lesní porosty. Tendence k důkladnějšímu monitorování lesů na evropské úrovni by měly nadále pokračovat a reagovat na aktuální potřeby, například v podobě rozšíření monitorování o další znečišťující látky, které nově dominují, zejména koncentrace přízemního ozonu. Pravidelné monitorování lesů by navíc přispělo k zařazení jednotlivých lesů do ochranných pásem lesa na základě reálných údajů a k jejich pravidelné aktualizaci v závislosti na změnách poškození stromů.

3.3. Současná vnitrostátní právní úprava

3.3.1. Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů

Základním vnitrostátním právním předpisem v oblasti lesnictví je zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (dále jen „lesní zákon“). Současný lesní zákon převzal jednu ze stěžejních zásad lesního zákona z roku 1852, kterou je zásada zachování lesů.⁵⁵ Důvodová zpráva k lesnímu zákonu zmiňuje, že „*účelem navrhovaného zákona je vytvořit právní předpoklady pro zachování lesů, pro zlepšení jejich stavu a pro jejich racionální využívání tak, aby bylo trvale zajišťováno plnění všech funkcí lesa*“.⁵⁶ Lesní zákon vychází ze skutečnosti, že les je jednou z nejdůležitějších složek životního prostředí, kterou je nutné chránit před škodlivými vlivy, ať už přírodními nebo civilizačními, jako jsou imise.⁵⁷ Lesní zákon zdůrazňuje les jako národní bohatství, není chápán pouze jako předmět vlastnictví, což má zásadní vliv na stanovení dalších povinností, a to nejenom pro vlastníky lesů, ale i pro ostatní osoby. Lesní zákon začal pracovat s novým pojmem, kterým je trvale udržitelné hospodaření v lese. Trvale udržitelné hospodaření má za cíl zajistit trvalé plnění produkčních i mimoprodukčních funkcí lesa s výhledem na následující desítky let.⁵⁸

Jelikož po účinnosti lesního zákona vyvstaly určité problémy při jeho aplikaci, následovala řada změn. V některých ustanoveních se můžeme setkat s neurčitou či stručnou formulací, která by se dala odstranit důkladnější novelizací právní úpravy. Lesní zákon zohlednil společensko-ekonomické poměry z roku 1995 a dalo by se říci, že nyní naplnil svůj účel, který mu byl stanoven. Tyto poměry se však neustále mění, a proto je nutné směřovat budoucí právní úpravu lesů na nové poznatky, které se téměř po 25 letech od účinnosti platného lesního zákona nepochybně změnilly.⁵⁹ Tento problém se netýká jen samotného lesního zákona, ale i jeho prováděcích právních předpisů, kterým budou věnovány následující kapitoly této práce.

K prvnímu kroku k nové právní úpravě došlo ze strany vlády České republiky, která v roce 2012 schválila Zásady státní lesnické politiky, kde je zmíněn potřebný krok k provedení opatření k dosažení dlouhodobých cílů, kterým je přijetí nového lesního zákona.⁶⁰

⁵⁵ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. IX.

⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 289/1995 Sb., část první, § 1.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 1–2.

⁵⁹ Tamtéž, s. IX–X.

⁶⁰ *Zásady státní lesnické politiky schválené vládou České republiky usnesením č. j. 854 ze dne 21. listopadu 2012* [online]. eAgri.cz. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/180842/ZSLP_2012.pdf.

3.3.2. Vyhláška č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí (dále jen „imisní vyhláška“) vznikla v reakci na společenský vývoj 20. století. Rostoucí znečištění ovzduší vlivem rozmachu průmyslu se nepříznivě odrazilo na zdravotním stavu lesů.⁶¹ Nejvýznamnějšími škodlivinami byly oxidy dusíku a oxid siřičitý. Koncem 80. let 20. století bylo na území našeho státu do atmosféry vypuštěno 2,3 miliónů tun oxidu siřičitého ročně.⁶² Pro srovnání, v roce 2019 bylo na území České republiky vypuštěno 76 tisíc tun oxidu siřičitého v rámci všech zdrojů znečišťování ovzduší.⁶³

Imisní vyhláška definuje dvě kritéria pro hodnocení poškození lesního porostu imisemi. První z nich je stupeň poškození. Stupeň poškození lesního porostu je určen podílem středně a silně poškozených stromů z celkového počtu stromů v lesním porostu. U stupňů poškození se rozlišuje poškození jednoho stromu a poškození porostu.⁶⁴

Druhé kritérium pro hodnocení poškození lesního porostu je pásmo ohrožení. Podle dynamiky zhoršování zdravotního stavu se lesy zařazují do čtyř pásem ohrožení. Pásmo A zahrnuje lesní pozemky s porosty s výrazným imisním zatížením, kde poškození dospělého smrkového porostu se zvýší průměrně o 1 stupeň během pěti let. Do pásma B řadíme lesní pozemky s porosty s výrazným imisním zatížením v příznivějších podmínkách, kde poškození dospělého smrkového porostu se zvýší průměrně o 1 stupeň během šesti až deseti let. Pásmo C zahrnuje lesní pozemky s porosty s imisním zatížením, kde poškození dospělého smrkového porostu se zvýší průměrně o 1 stupeň během 11 až 15 let. Do pásma D se zařadí lesní pozemky s porosty s nižším imisním zatížením, kde poškození dospělého smrkového porostu se zvýší průměrně o 1 stupeň během 16 až 20 let. Do tohoto pásma spadají i takové lesní pozemky s porosty, kde je vliv imisí patrný, ale dynamiku zhoršování zdravotního stavu lesních porostů zatím nelze přesně definovat.⁶⁵

Mohou se vyskytnout i oblasti, kde se smrkové porosty nevyskytují. Na toto pamatuje imisní vyhláška, která stanoví, že v těchto případech se lesy zařazují do pásem ohrožení podle rychlosti rozpadu dospělých borových porostů nebo listnatých porostů, konkrétně v procentním vyjádření odumřelých dospělých borových nebo listnatých porostů za rok oproti původnímu

⁶¹ UHLÍŘOVÁ: *Poškození lesních...*, s. 7.

⁶² KŘÍSTEK: *Ochrana lesů...*, s. 69 – 70.

⁶³ Český hydrometeorologický ústav. *Emisní bilance České republiky* [online]. Dostupné z: <http://pr-asu.chmi.cz:8080/EmisBilanceView/faces/viewBilance.xhtml>.

⁶⁴ § 1 odst. 2 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ § 1 odst. 3 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí, ve znění pozdějších předpisů.

počtu stromů. Dospělým porostem se zde rozumí porost po ukončení výchovy. Do pásma A se zařadí lesní pozemky s porosty, kde v dospělých borových nebo listnatých porostech ročně odumře více než 20 % původního počtu stromů. U pásma B je to 10 až 20 % dospělých borových porostů; 5 až 20% dospělých listnatých stromů. Pásmo C zahrnuje lesní pozemky, kde dospělých borových porostů ročně odumřelo 2 až 10%; dospělých listnatých porostů 2 až 5%. U pásma D úhyn dospělých borových porostů nebo listnatých porostů činí do 2% původního počtu stromů.⁶⁶

Zdravotní stav jednotlivých stromů je charakterizován stupněm defoliace, který se určí na základě vizuálního hodnocení. Defoliace je definována jako ztráta olistění v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem, který roste ve stejných podmínkách. Defoliace může být způsobena mnoha škodlivými faktory, které působí na lesní porosty samostatně či společně. Určit konkrétní faktor, který způsobil danou defoliaci je v praxi velmi obtížné a mnohdy i nemožné. Působení jednotlivých škodlivých faktorů se postupně mění a nepříznivý vliv těchto škodlivin se může na lesních porostech projevit se zpožděním, o to těžší je určit jejich podíl na defoliaci.⁶⁷

Stěžejním problémem, se kterým se potýká imisní vyhláška už od samého počátku své existence, je její aktuálnost. Imisní vyhláška nabyla účinnosti dne 19. 4. 1996 a měla reagovat na imisní zatížení lesních porostů v 70. a 80. letech minulého století, ovšem v době svého vzniku se množství škodlivin v ovzduší výrazně snížilo.⁶⁸ Pásmo ohrožení jsou rozlišena podle dynamiky zhoršování zdravotního stavu lesa, kdy docházelo v krátkém časovém horizontu k postupnému zhoršování stavu lesů.⁶⁹ Imisní vyhláška předpokládá zhoršování zdravotní stavu lesů, ale opomíjí zcela fakt, že může dojít k opačnému vývoji. Zdravotní stav lesů se může zlepšovat, k čemuž nepochybně došlo již v období vzniku imisní vyhlášky s ohledem na snižování koncentrace znečišťujících látek v ovzduší.⁷⁰ Zákonodárce na to měl reagovat v průběhu vzniku imisní vyhlášky zakotvením příslušné právní úpravy, která by řešila i tuto opačnou situaci. Pásmo ohrožení však zůstává konstantní pro dané území i v případě, pokud dojde k pozitivní změně na zdravotním stavu lesů. V praxi si lze představit situaci, kdy se na

⁶⁶ § 1 odst. 4 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ FABIÁNEK, Petr a HEJDOVÁ, Jitka. ICP Forests – výsledky sledování v ČR v roce 1999. *Lesnická práce* [online]. 2000, roč. 79, č. 12/00 [cit. 17. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-79-2000/lesnicka-prace-c-12-00/icp-forests-vysledky-sledovani-v-cr-v-roce-1999>.

⁶⁸ viz. Příloha č.1 - Vývoj emisí hlavních znečišťujících látek v letech 1990-2001

⁶⁹ HRUŠKA, Jakub, CIENCIALA, Emil. *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2002, s. 74. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/C946CBFF37E50B1BC12570F200493224/\\$file/ACIDIFIKACE_web.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/C946CBFF37E50B1BC12570F200493224/$file/ACIDIFIKACE_web.pdf).

⁷⁰ viz. Příloha č.1 - Vývoj emisí hlavních znečišťujících látek v letech 1990-2001

území zařazeném pod pásmo ohrožení A nenachází žádný porost, který by vykazoval známky imisního zatížení.

Dalším nedostatkem aktuálního vymezení pásem ohrožení je to, že zde nejsou zohledněny specifické faktory vyskytující se v daném místě, zejména citlivost půdního prostředí. Depozice látek totiž způsobuje změnu stavu prostředí, čímž ovlivňuje dané stanovištní podmínky. Je proto důležité, aby jak množství depozice, tak odolnost lesních půd hrály zásadní roli při stanovení pásem ohrožení.

Změna vytyčení pásem ohrožení je více než žádoucí. Naději na změnu přinesl návrh na vytvoření nových zón ohrožení lesů. Nové vymezení zón by mělo vycházet z dostupných údajů získaných pomocí nástrojů geografických informačních systémů (GIS), díky nim bude možné vymezit citlivé oblasti, které je nutné chránit. Při vymezení by byly rozhodujícími faktory zejména množství srážek, průměrná teplota, půdní druh a substrát, které činí takovou oblast přirozeně citlivou. Citlivé oblasti budou poté podrobeny specifickým činnostem v rámci lesního hospodaření, které navrátí regeneraci a následnou odolnost půdy. Nelze však opomenout i nutnost zhodnocení aktuální depozice okyselujících látek, jelikož pokud je tato hodnota vysoká, může se stát, že i oblast, která není považována za přirozeně citlivou, se díky výskytu depozice citlivou stane.⁷¹ Nový způsob nepostihuje pouze následky, ale snaží se najít příčiny a následně provést změnu, která by zdravotní stav lesů do budoucna zlepšila.⁷² V porovnání s aktuálním způsobem zjišťování zdravotního stavu lesů pomocí defoliace se navrhovaný způsob jeví být více objektivním a propracovanějším.

Pozornost také zaslouží § 2 odst. 1, 2 imisní vyhlášky, který říká, že pásma ohrožení jsou zakresleny v lesnických mapách v souvislém zobrazení a tyto lesnické mapy jsou veřejně přístupné na okresních úřadech. Toto ustanovení je dalším důkazem o neaktuálnosti imisní vyhlášky, neboť okresní úřady v České republice od 1. ledna 2003 neexistují a jejich činnost přešla na obecní úřady obce s rozšířenou působností, krajské úřady a na ostatní správní úřady.⁷³ Pásmo ohrožení u daného lesního porostu lze aktuálně nalézt v lesních hospodářských plánech nebo v lesních hospodářských osnovách, které jsou zpracované v písemné i digitální podobě.

⁷¹ HRUŠKA, CIENCIALA: *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace...*, s. 74-75.

⁷² Tamtéž, s. 82.

⁷³ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Restrukturalizace výkonu státní správy po zrušení okresních úřadů* [online]. [cit. 1. 2. 2021] Dostupné z:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjVqLHtrcfuAhXCAXAIHZwlCNsQFjADegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D6017%26pdf%3D1&usg=AOvVaw0gWIT4LqBNx_4_DQ02uJuC.

Lesní hospodářské plány a lesní hospodářské osnovy řadíme vedle oblastních plánů rozvoje lesů mezi lesnické plány, které jsou koncepčními nástroji právní úpravy.⁷⁴

V § 25 a § 24 lesního zákona je stanovena jejich obvyklá doba platnosti, která je stejná, jak pro lesní hospodářské plány, tak pro lesní hospodářské osnovy a činí 10 let. Lesní zákon však používá obvyklou dobu platnosti, tudíž nevyklučuje možnost stanovit dobu rozdílnou.⁷⁵ Pro některé účely je doba platnosti 10 let adekvátní, to však vždy nemusí platit pro imisní zatížení daného lesa včetně určení příslušného pásma ohrožení. V souvislosti s rozvojem dochází k nejrůznějším opatřením směřující ke snížení množství znečišťujících látek, což vede k příznivému vlivu na lesní porosty. V průběhu 10 let může nastat situace, kdy dojde ke zlepšení zdravotního stavu lesů, ale vzhledem k dlouhé platnosti lesních hospodářských plánů či osnov, bude i nadále lesní porost spadat pod vyšší pásmo ohrožení. Určení pásma ohrožení má pak zásadní vliv na případnou náhradu škody.

3.3.3. Vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích (dále jen „škodní vyhláška“) ze dne 15. března 1999 je prováděcím právním předpisem k lesnímu zákonu. Zákonné zmocnění k vydání vyhlášky obsahuje lesní zákon v § 21 odst. 4.

Předmětem škodní vyhlášky dle § 1 je stanovit způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Dopadá na škody, které vznikají na lesním pozemku v důsledku trvalého či dočasného odnětí, omezení nebo poškození plnění dřevoprodukční funkce lesa.⁷⁶ Dále se škodní vyhláška aplikuje na škody vznikající na lesním porostu v důsledku jeho zničení, předčasného smýcení, snížení přírůstu, snížení produkce, snížení kvality a krádeže dříví na pni.⁷⁷ Poslední skupinou škod, na kterou dopadá škodní vyhláška jsou škody, které vznikají z mimořádných a nákladově náročnějších opatření při hospodaření v lesích.⁷⁸ Škodní vyhláška také stanoví případy, ve kterých se pro výpočet výše škody nepoužije. Jedná se o škody na objektech, na zařízeních sloužících lesnímu hospodářství, na produktech s výjimkou

⁷⁴ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 328.

⁷⁵ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 85.

⁷⁶ § 1 odst. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁷ § 1 odst. 1 písm. b) vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ § 1 odst. 1 písm. c) vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve znění pozdějších předpisů.

dřeva, zejména škod na vánočních stromcích z plantáží, na reprodukčním materiálu lesních dřevin, na uznaných zdrojích reprodukčního materiálu nebo na vyrobených sortimentech surového dříví.⁷⁹

Škodní vyhláška vznikla, obdobně jako imisní vyhláška, v reakci na dobu, kdy bylo území České republiky zatíženo imisemi. Setkáváme se s obdobným problémem jako u imisní vyhlášky, kterým je aktuálnost. V ovzduší už nyní výrazně nedominuje konkrétní škodlivá látka, jako tomu bylo dříve u oxidu siřičitého, nýbrž zde máme koncentraci různých znečišťujících látek. Rovněž zde figurují další faktory, které mají vliv na odolnost lesních porostů, jako jsou změny klimatických podmínek, trvalá degradace půdy a pěstování monokultur. Tyto faktory výrazně snižují odolnost lesních porostů vůči imisím, ovšem při určení podílu znečišťovatele na vzniku škody nejsou reflektovány.

Dalším faktorem, který může zásadně ovlivnit přírodní prostředí lesních porostů je lesní hospodářství. Za výraznou činnost lesního hospodářství ovlivňující odolnost lesních porostů vůči imisnímu zatížení je považováno rozsáhlé pěstování monokultur, především smrkových. „*Přetrvávání smrkových monokultur na stanovištích s přirozeným výskytem smíšených a listnatých porostů je neúnosné z hlediska trvale udržitelného hospodaření a v zájmu uchování biologické rozmanitosti pro budoucnost.*“⁸⁰ Na jedné straně to přineslo lesnímu hospodářství ekonomický prospěch, jelikož se přizpůsobilo společenské poptávce, které nejlépe odpovídalo smrkové či borové dřevo, na druhou stranu tento systém přinesl řadu problémů, jako je narušení přírodní struktury lesa, ztrátu ekologické stability, ztrátu odolnosti lesních porostů vůči škodlivým abiotickým či biotickým činitelům a vznik degradovaných půd.⁸¹

Při posuzování škod na lesních porostech způsobených imisemi by se neměly přehlížet nedostatky lesního hospodářství spočívající v pěstování monokultur, které mají nepochybně také vliv na odolnost lesních porostů vůči imisnímu zatížení. Pokud by v oblasti zatížené imisemi nebyly pěstovány monokultury, odolnost lesního porostu vůči znečišťujícím látkám by byla větší, což by mohlo vést k menším škodám na lesních porostech, ne-li dokonce žádným.

Výraznější podnět k přestavbě smrkových monokultur ze strany vlády České republiky nalezneme v Zásadách státní lesnické politiky z roku 1994 a v usnesení vlády České republiky ze dne 1. 10. 2008, č. 1221 o Národním lesnickém programu pro období do roku 2013.⁸²

⁷⁹ § 1 odst. 2, 3 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ SOUČEK, Jiří, TESAŘ, Vladimír. Metodika přestavby smrkových monokultur na stanovištích přirozených smíšených porostů. *Lesnický průvodce* [online]. Strnady: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., 2008. čís. 4. s. 7. Dostupné z: http://www.vulhmop.cz/download/metodiky/pruvodce_2008_04.pdf.

⁸¹ KRÍSTEK: *Ochrana lesů...*, s. 81–82.

⁸² SOUČEK, TESAŘ: *Metodika přestavby smrkových monokultur...*, s. 10.

Přestavba monokultur na lesy smíšené je velmi obtížným procesem, který bude narážet především na ekonomické problémy a absenci vhodných podmínek na novou výsadbu kvůli narušení přírodního lesního ekosystému.⁸³ Pro půdy zasažené imisemi byla nejvíce využívána chemická příprava v podobě vápnění.⁸⁴

Na tuto skutečnost reagovalo Ministerstvo zemědělství vyhláškou č. 298/2018 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů. Cílem této vyhlášky je přizpůsobit lesní hospodářství měnícím se podmínkám způsobeným klimatickými změnami, omezit smrkové monokultury a zaměřit se na druhovou rozmanitost lesů. K dosažení těchto cílů má pomoci motivace vlastníků lesa v podobě příspěvků v případě pěstování listnatých dřevin.⁸⁵

3.3.4. Vyhláška č. 296/2018 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích

Téměř po 20 letech Ministerstvo zemědělství po dohodě s Ministerstvem financí vypracovalo změnu škodní vyhlášky. Potřeba k vytvoření nové právní úpravy vyvstala již v době vzniku Národního lesnického programu pro rok 2013, kde byl stanoven požadavek vytvořit návrh právní úpravy pro řešení náhrady škod způsobených imisemi, neboť dosavadní způsob řešení náhrady škod byl nevyhovující.⁸⁶ Škodní vyhláška byla opakovaně terčem kritiky a dlouhodobě bylo voláno po její novelizaci. Je však otázkou, zda vyhláška č. 296/2018 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, přinesla tolik očekávané změny. Škodní vyhláška byla v minulosti napadena ústavní stížností, neboť rozšiřovala občanskoprávní pojem škody v rozporu s právním řádem ČR. Mimo to je kritizována, protože obsahuje řadu pojmů, které způsobují interpretační problémy, což vede ke zdlouhavým soudním sporům. Je také nutné, aby byla vyhláška

⁸³ KLIMO, Emil, KULHAVÝ, Jiří, Ústav ekologie lesa LDF MZLU v Brně. Smrkové monokultury ve střední Evropě. *Lesnická práce* [online]. 1999, roč. 78, č. 10/99 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-78-1999/lesnicka-prace-c-10-99/smrkove-monokultury-ve-stredni-evrope>.

⁸⁴ JEŽKOVÁ, Markéta. *Začalo letošní vápnění Krušných hor. Pomůže ozdravit lesy*, tisková zpráva [online]. eAgri.cz, 20. 6. 2017 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2017_zacalo-letosni-vapneni-krusnych-hor.html.

⁸⁵ BÍLÝ, Vojtěch. *Vyhláška Ministerstva zemědělství omezí smrkové monokultury na nevhodných stanovištích*, tisková zpráva [online]. eAgri.cz, 2018 [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2018_vyhlaska-ministerstva-zemedelstvi-omezi.html.

⁸⁶ *Národní lesnický program pro období do roku 2013: hlavní zásady společné zemědělské politiky, tržní politiky a politiky rozvoje venkova*, Evropská rada, Göteborg (2001) [online]. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, 2008. Dostupné z: http://www.uhul.cz/images/NLP/NLP_II_final_CZ.pdf.

v souladu s jinými právními předpisy, konkrétně se zákonem o ochraně ovzduší obsahující imisní limity.

Dále je jí vytýkáno, že škodní vyhláška opomíjí skutečnost, že škody mohou mít původ i z jiného škodlivého jednání, a ne vycházejí chybně z předpokladu, že škoda pochází jen z imisního zatížení. V takovém případě totiž škodní vyhláška vytváří systém pro vyčíslení škod bez dalšího. Škodní vyhláška navíc úzce souvisí s vyhláškou č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí, která je zásadní pro určení koeficientu K1 pro stanovení výše škody ze snížení přírůstu lesního porostu v důsledku imisí.⁸⁷

Pokud se podíváme na samotnou vyhlášku č. 296/2018 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, přínosem novelizace škodní vyhlášky je návaznost na zákon o ochraně ovzduší, který obsahuje právní úpravu imisních limitů pro ochranu ekosystémů a vegetace. Novelizací byl vytvořen § 2 odst. 7 škodní vyhlášky, který odkazuje na imisní limity u oxidu siřičitého a oxidů dusíku vyhlášené pro ochranu ekosystémů a vegetace obsažené v příloze č. 1 zákona o ochraně ovzduší, čímž došlo ke splnění požadavku na propojení těchto dvou právních předpisů. Konkrétní hodnoty přípustné úrovně znečištění obsažené v příloze č. 1 vycházejí ze směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/50/ES ze dne 21. 8. 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší o čistším ovzduší pro Evropu. Dále došlo pouze k drobným úpravám v podobě nahrazení původních slovních spojení těmi vhodnějšími. Co se týká imisních škod, novelizace neodstranila vytýkané nedostatky, ani nepřinesla nový objektivní systém způsobu výpočtu výše škody na lesích. Dle Ministerstva zemědělství bylo cílem novely vyhlášky zejména „*odstranění některých nedostatků v existující právní úpravě a přispět ke spravedlivějšímu a přesnějšímu stanovení výše náhrady za skutečně vzniklé škody způsobené vlastníkům lesa*“.⁸⁸ Hodnotit naplnění takto široce vymezeného cíle je složité, lze říci, že k odstranění některých nedostatků v právní úpravě došlo. Ke spravedlivějšímu a přesnějšímu stanovení výše náhrady za škody by bylo zapotřebí daleko rozsáhlejší a důkladnější novelizace. Skutečný přínos této novely vyhlášky nám bezpečně ukáže až samotná praxe.

⁸⁷ SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY ČR. *Přípomínky Svazu průmyslu a dopravy ČR k návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích* [online]. Praha: Svaz průmyslu a dopravy České republiky, 2017. Dostupné z: https://www.spcr.cz/images/SPCR_stanovisko_Vyhlaska_55_1999.pdf.

⁸⁸ *Nové právní předpisy platné od 1. 1. 2019* [online]. eAgri.cz, 15. 10. 2018 [cit. 17. 2. 2021]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/legislativa/novinky-v-legislativne/novy-pravni-predpis-platny-od-1-1-2019.html>.

4. Imisní škody

Základní povinnost pro zachování lesů je v § 11 odst. 1 lesního zákona, který stanoví povinnost každého počínat si tak, aby nedošlo k ohrožování nebo poškozování lesů, objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese. Tato obecná povinnost vycházela z § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „starý občanský zákoník“), který ukládal každému povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a na životním prostředí.⁸⁹ Následně toto ustanovení bylo nahrazeno § 2900 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“), který zní následovně „*vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného*“.⁹⁰ Lze tak pozorovat odlišné vymezení statků oproti starému občanskému zákoníku, kde nyní absentuje příroda a životní prostředí. Díky této konstrukci budou chráněny složky životního prostředí či přírody, které lze považovat za vlastnictví jiného.⁹¹

Dalším zásadním ustanovením pro imisní škody je § 21 odst. 1 lesního zákona, který stanoví následující „*právnícké a fyzické osoby, které při své činnosti používají nebo produkuje látky poškozující les a les ohrozí nebo poškodí, jsou povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků*“. Pokud by osoby tuto povinnost nesplnily, byly by odpovědné za vzniklou škodu dle občanského zákoníku, jakožto obecného právního předpisu, který upravuje předpoklady odpovědnosti za škodu. Výše takto vzniklé škody by se stanovila dle vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Lze tak shrnout, že tento postup je v souladu s čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle něhož povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod, neboť povinnost k zabránění nebo zmírnění škod na lesích je právníckým a fyzickým osobám stanovena v lesním zákoně, předpoklady odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku a způsob výpočtu výše škody v prováděcím právním předpise k lesnímu zákonu.⁹²

⁸⁹ DROBNÍK, DVOŘÁK: *Lesní zákon...*, s. 24.

⁹⁰ § 2900 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX. §2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 87.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2012, sp. zn. 32 Cdo 1808/2010.

4.1. Odpovědnost za škodu

Na úvod, před bližším seznámením se s odpovědností za škodu, je nutné zdůraznit, že občanský zákoník prošel řadou koncepčním změn, které zasáhly do oblasti občanskoprávní odpovědnosti. Spory o náhradu imisních škod na lesích probíhaly již za účinnosti starého občanského zákoníku, což sebou přineslo rozsáhlou judikaturu v této oblasti. Tato judikatura bude v určitých případech využitelná pro dosavadní odpovědnostní vztahy, ovšem v některých případech pouze omezeně s ohledem na změnu právní úpravy.

Na základě judikatury je odpovědnost za škodu způsobenou vypouštěnými škodlivinami na lesích odpovědností z provozní činnosti dle § 420a starého občanského zákoníku.⁹³ Dle tohoto ustanovení každý odpovídá za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností. Vznik povinnosti nahradit škodu zde není vázán na zaviněné porušení právní povinnosti, proto se jedná o odpovědnost objektivní. Předpoklady vzniku povinnosti k náhradě škody dle § 420a starého občanského zákoníku jsou následující, existence provozní činnosti, vznik škody a příčinná souvislost mezi provozní činností a vzniklou škodou. Pozice poškozeného je poměrně výhodná, jelikož mu při uplatňování svého práva postačí dokázat, že škoda byla způsobena povahou určité provozní činnosti bez nutnosti prokázat porušení právní povinnosti.

Provozní činnost lze vyložit jako organizovanou a cílevědomou činnost s hospodářským či jiným účelem, která je doprovázena negativními vlivy způsobitelnými přivodit majetkovou újmu.⁹⁴ Starý občanský zákoník vymezil jednotlivé taxativně vymezené případy, kdy je škoda způsobena provozní činností. Podle něj „je škoda způsobena provozní činností, je-li způsobena: a) činností, která má provozní povahu, nebo věcí použitou při činnosti, b) fyzikálními, chemickými, popřípadě biologickými vlivy provozu na okolí a c) oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti“.⁹⁵

Z judikatury týkající se odpovědnosti za škody na lesích způsobené imisemi vyplývá, že původci provozní činnosti zde byli nejčastěji společnosti z oblasti energetiky, plynárenství a teplárenství. Starý občanský zákoník upravuje v § 432 i odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvlášť nebezpečným. Je tak na místě zhodnotit, zda tyto oblasti průmyslu nedosahují intenzity provozu zvlášť nebezpečného. Odborná literatura považuje za provozy zvlášť nebezpečné zejména elektrárny, plynárny, hutě, lomy, doly a provozy pracující s nebezpečnými

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2016, sp. zn. 25 Cdo 3989/2015.

⁹⁴ FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2009. s. 685.

⁹⁵ §420a odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013.

látkami.⁹⁶ Dle tohoto vyjádření to dopadá i na provozy, které jsou původci exhalací, ovšem na základě judikatury jsou posuzované pouze jako provozní činnost dle § 420a starého občanského zákoníku. S ohledem na technický pokrok je jasné, že chápání provozu jako zvláště nebezpečného se bude v čase měnit. Judikatura nám přinesla obecnější definici provozu zvláště nebezpečného, podle které „*za provoz zvláště nebezpečný se považuje takový provoz, s nímž je spojena možnost zvýšeného nebezpečí vzniku závažných škod. Zdrojem zvýšeného nebezpečí mohou být i věci, jejichž užívání má za určitých okolností vedlejší škodlivé účinky, které nejsou plně ovladatelné člověkem a s nimiž je spojen vysoký stupeň pravděpodobnosti vyvolání újmy.*“⁹⁷ Původci imisí, kteří způsobují škody na lesích, by tak v určitých případech mohli naplňovat povahu provozu zvláště nebezpečného, jde ovšem o pojem relativní, proto bude vždy záležet na konkrétních okolnostech.

Dle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku je právní úprava náhrady škody dle § 420a a § 432 starého občanského zákoníku zmatečná, co do vzniku povinnosti k náhradě škody. Mezi provozní činností a provozem zvláště nebezpečným není jasný rozdíl v liberačních důvodech. U provozní činnosti je liberačním důvodem případ, kdy škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu nebo samotným jednáním poškozeného. U provozu zvláště nebezpečného je liberačním důvodem okolnost, která nemá původ v provozu a škoda nemohla být odvrácena ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat. Konstrukce těchto dvou ustanovení jsou po obsahové stránce velmi podobné, i když se týkají jiných typů provozů.⁹⁸ Lze říci, že to je jeden z hlavních důvodů, proč dle dosavadní judikatury byla odpovědnost za škodu na lesních porostech způsobenou imisemi posuzována dle § 420a starého občanského zákoníku, jelikož § 432 starého občanského zákoníku postrádal ve světle § 420a významu. V takovém případě navíc odpadla potřeba, zabývat se tím, zda daný provoz splňuje znaky provozu zvláště nebezpečného.

Nový občanský zákoník upravuje škodu z provozní činnosti v § 2924 a škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným v § 2925. Ustanovení § 2924 občanského zákoníku vykazuje několik zásadních odlišností oproti předchozí právní úpravě. První otázkou je, zda nová právní úprava navazuje na § 420a starého občanského zákoníku a lze ji také považovat za objektivní odpovědnost. Pro zodpovězení této otázky je nutné posoudit možnosti zproštění se odpovědnosti obsažené ve druhé větě § 2924 občanského zákoníku. Provozovatel se může

⁹⁶ FIALA: *Občanský zákoník...*, s. 717.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 1983, sp. zn. 1 Cz 13/83, publikovaný pod č. 24 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1986.

⁹⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona a kol. *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 231 – 232.

zprostit povinnosti, pokud prokáže, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby k újmě nedošlo, což odpovídá kritériu nedbalostního zavinění odborníka dle § 2912 odst. 2 občanského zákoníku.⁹⁹ Za zmínku také stojí to, že zákonodárce použil slova „zprostit se“, které jsou užity i v § 2934 občanského zákoníku, kde se jedná o subjektivní odpovědnost a zavinění se zde presumuje.¹⁰⁰ Závěr, že povaha odpovědnosti za provozní činnost ve smyslu § 2924 občanského zákoníku je subjektivní, podporuje i inspirační zdroj současné právní úpravy, kterým je čl. 4:202 PETL vycházející ze subjektivní odpovědnosti. Lze tedy shrnout, že oproti § 420a starého občanského zákoníku došlo ke změně a současná právní úprava v § 2924 občanského zákoníku vychází ze subjektivní odpovědnosti za objektivizované zavinění odborníka s přenesením důkazního břemene.¹⁰¹ Můžeme se setkat s opačnými názory, a dokonce i soudní praxe se aktuálně stále drží koncepce objektivní odpovědnosti.¹⁰²

Jeden z předpokladů odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností je existence provozní činnosti ve smyslu § 2924. V občanského zákoníku se nesetkáme s vymezením pojmu provoz či provozní činnost, došlo však k určité bližší specifikaci oproti starému občanskému zákoníku. Nyní občanský zákoník hovoří o provozu závodu a provozu jiného zařízení, které slouží k výtěžné činnosti. Došlo k omezení oproti původní doktríně, která za provozní činnost považovala i nevýtěžnou činnost vykonávanou za profesionálním účelem. Je tedy nově uveden účel dosažení zisku v rámci svého závodu nebo jiného zařízení.¹⁰³ Dále by měla provozní činnost naplňovat znak plánovitosti, jak v rámci závodu, tak i v rámci zařízení.¹⁰⁴ Provozní činnost v sobě zahrnuje také určité nebezpečí pro chráněné statky. Pro aplikaci § 2924 občanského zákoníku není nutné, aby takové nebezpečí bylo specificky přítomno, neboť postačí příčinná souvislost mezi provozem a zásahem do chráněného statku.¹⁰⁵ Lze tedy shrnout, že „*provozní činností ve smyslu § 2924 je hospodářská činnosti v podobě provozu závodu nebo provozu zařízení k výtěžné činnosti, která vykazuje přiměřenou kontinuitu a plánovitost*“.¹⁰⁶

Dalším předpokladem je vznik majetkové nebo nemajetkové újmy, i když zákon mluví pouze o škodě, lze v případě zásahu do přirozených práv člověka požadovat náhradu nemajetkové újmy. Třetím předpokladem je příčinná souvislost, kdy škoda musí být způsobena

⁹⁹ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 452.

¹⁰⁰ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1600 – 1605.

¹⁰¹ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...* s. 452.

¹⁰² Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 8. 2020, sp. zn. 95 Co 92/2020.

¹⁰³ HULMÁK: *Občanský zákoník VI...*, s. 1600 – 1605.

¹⁰⁴ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 457

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 457–458.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 460.

provozní činností. Aby se jednalo o škodu z provozní činnosti, musí být způsobena buď vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí.¹⁰⁷ Za typický příklad vlivu provozní činnosti na okolí jsou právě vypouštěné exhalace způsobující poškození lesních porostů.

Obecné pravidlo nám říká, že poškozený prokazuje protiprávnost jednání škůdce. Ustanovení § 2924 občanského zákoníku má odlišné rozložení důkazního břemene, které přenáší na provozovatele. Důvodem rozděleného důkazního břemene je skutečnost, že pro škůdce by bylo složité prokázat porušení povinnosti s ohledem na obtížný přístup do provozní sféry provozovatele. Poškozenému stačí prokázat, že škoda je možným důsledkem nikoli řádné péče při provozní činnosti a tato provozní činnost vyvolává zvýšené riziko vzniku určitých škod, kdy vzniklá škoda spadá do okruhu těchto škod.¹⁰⁸

Provozovatel se odpovědnosti může zprostit, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.¹⁰⁹ Otázka zproštění se odpovědnosti byla řešena i v nedávném sporu o náhradu imisní škody, kde se dospělo k pozitivním závěrům pro původce exhalací. V tomto sporu žalovaný argumentoval tím, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo. To naplnil tím, že ve svých čistírnách odpadních vod použil nejlepší možnou technologii k omezení vypouštění emisí oxidu siřičitého. V případě oxidů dusíku sice existuje technologie, která by byla schopna omezit vypouštění emisí, ovšem to by znamenalo vynaložit investice v řádu několika milionů korun a provoz takové technologie by znamenal nepřiměřené náklady, čímž by byl ekonomicky neudržitelný. Argumentaci žalovaného potvrdil i znalecký posudek. Žalobce tvrdil, že aktivity žalovaného směřují pouze k omezení vzniku škody, nikoliv k tomu, aby bylo zabráněno vzniku škody. Žalovaný se bránil, že i při vynaložení veškeré péče bude vždy čistírna odpadních vod představovat určité zatížení životního prostředí, ale jde o činnost ve veřejném zájmu, jelikož bez čistíren odpadních vod by vznikaly škody na životním prostředí daleko větší. Soud zdůraznil, že je třeba hodnotit veškerou péči, tedy nejenom technologii, ale také náklady na pořízení a provoz. Dospěl k závěru, že ze strany žalovaného byla vynaložena veškerá péče, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.¹¹⁰ Zakotvení možnosti zprostit se odpovědnosti v případě vynaložení veškeré péče, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo, lze považovat za velmi racionální. Bylo by zcela nepřiměřené požadovat po provozovatelích obstarání

¹⁰⁷ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 460.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 461–462.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 466.

¹¹⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. srpna 2020, sp. zn. 95 Co 92/2020.

technologií v řádu miliónů korun, když by původní technologií byla způsobena zcela zanedbatelná škoda ve srovnání s pořízením nejnovější technologie. Ve výše zmíněném sporu byla celková škoda na lesních porostech 55 424 870 Kč a podíl žalovaného na této škodě pouze 36 326 Kč. Starý občanský zákoník takovou možnost zproštění neobsahoval, což znevýhodňovalo postavení provozovatelů, protože i když konali vše pro to, aby předešli vypouštění škodlivých látek využitím těch nejlepších technologií, byli odpovědní za škodu způsobenou provozem. Navíc nebylo zohledněno to, že v současné společnosti existují provozy, které svým veřejným zájmem značně převyšují způsobenou škodu.

Také je nutné zvažovat, zda je naplněna podmínka vzniku závažné škody, která odůvodňuje aplikaci § 2925 občanského zákoníku upravující odpovědnost za škodu z provozu zvláště nebezpečného. V případě, že tato podmínka naplněna není, aplikuje se § 2924 občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu z provozní činnosti.¹¹¹

Povaha odpovědnosti provozovatele provozu zvláště nebezpečného dle § 2925 občanského zákoníku je objektivní, kde není rozhodující zavinění subjektu. Zároveň se jedná o odpovědnost deliktní a o odpovědnost za dovolené ohrožení. Jedná se o zpřísnění odpovědnosti s ohledem na to, že je dovoleno provozovat zvláště nebezpečnou činnost, se kterou je spjato zvýšené riziko vzniku škody a snížená ovladatelnost rizika. Jeden z hlavních důvodů zakotvení objektivní odpovědnosti je motivace provozovatelů ke zdokonalování technologických postupů a zařízení, které činí takový provoz bezpečnější.¹¹²

Provozovatel se odpovědnosti může zprostit v případech, kdy škodu způsobila vyšší moc, vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby. Došlo tak ke zpřísnění liberačních důvodů oproti předchozí právní úpravě, kde stačilo provozovateli prokázat, že újmě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.¹¹³

Pojmem provozu v § 2925 občanského zákoníku se myslí provoz závodu nebo zařízení, stejně jako v § 2924 občanského zákoníku, s tím rozdílem, že zde není požadavek provozu zařízení k výdělečné činnosti, ale je zde naopak kladen důraz na zvláštní nebezpečnost.¹¹⁴ „Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; provoz je zvláště nebezpečný, nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče“.¹¹⁵ Z takového

¹¹¹ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. srpna 2020, sp. zn. 95 Co 92/2020.

¹¹² MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 475–476.

¹¹³ HULMÁK: *Občanský zákoník VI...*, s. 1605–1609.

¹¹⁴ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 480.

¹¹⁵ § 2925 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vymezení vyplývají dva základní prvky zvláště nebezpečného provozu, kterými jsou omezená ovladatelnost a nebezpečí vzniku závažné škody. Při provozu musí být využívány takové přírodní síly, kde i přes dodržení řádné péče nelze objektivně vyloučit existenci rizika vzniku škody, navíc tato újma musí být svou povahou závažná.¹¹⁶ V § 2925 odst. 3 občanského zákoníku je obsažena vyvratitelná domněnka provozu zvláště nebezpečného, „*má se za to, že provoz je zvláště nebezpečný, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá*“.¹¹⁷

Při zkoumání naplnění odpovědnosti podle § 2925 občanského zákoníku musíme hodnotit, zda byla škoda objektivně přičitatelná zdroji nebezpečí. Vodítkem pro přičitatelnost bude ochranný účel normy. Nahrazují se škody, v rámci kterých se realizuje nebezpečí odůvodňující zpřísněnou odpovědnost, tj. objektivní odpovědnost za ohrožení. Chráněnými statky v tomto ustanovení jsou ty, které zvláště nebezpečný provoz obvykle fyzicky ohrožuje, jako je život, zdraví, tělesná integrita a fyzická integrita hmotné věci.¹¹⁸

Dalším předpokladem odpovědnosti je příčinná souvislost mezi provozem zvláště nebezpečným a zásahem do chráněného statku. V praxi je vyžadováno, aby existence příčinné souvislosti byla prokázána najisto, bez existence pravděpodobnosti. Pro účely odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným je v § 2925 odst. 2 občanského zákoníku stanoveno pravidlo, kdy postačuje pouze pravděpodobnost vzniku škody, tzv. potencionální kauzalita. V takovém případě se poskytne náhrada ve výši, která odpovídá této pravděpodobnosti.¹¹⁹ Právě takový přístup byl využíván i ve sporech o náhradu škody způsobené na lesních porostech imisemi. Při určení výše škody se pomocí matematického modelu určoval podíl jednotlivých zdrojů znečištění na vzniklých škodách na lesích.¹²⁰ Posledními a nezbytnými předpoklady pro vznik odpovědnosti jsou dále vznik nahraditelné újmy a příčinná souvislost mezi zásahem do chráněného statku a vznikem újmy.¹²¹

¹¹⁶ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 482–483.

¹¹⁷ § 2925 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 494–495.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 496.

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2005, sp. zn. 25 Cdo 1016/2004.

¹²¹ MELZER, TÉGL: *Občanský zákoník...*, s. 501.

4.2. Výpočet škody

Výpočet škody, kterým se budu zabývat níže, navazuje na kapitolu zabývající se vyhláškou č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Tato vyhláška je klíčovým právním předpisem, který stanoví způsob výpočtu škody, resp. újmy způsobené na lesích.

Způsob výpočtu imisních škod na lesích je velmi složitý proces, jelikož je nutné zjistit konkrétní podíl znečišťovatele na imisní škodě a zároveň vzít do úvahy ostatní zdroje, které se mohou podílet na vzniku škody. V současnosti se tyto skutečnosti zjišťují podle rozptylové studie RNDr. Pavla Hadaše a Gaussova matematického modelu. Cílem této rozptylové studie je určit konkrétní podíl znečišťovatelů v okolí lesních porostů na výši škody u konkrétního vlastníka lesa. RNDr. Pavel Hadaš ve své rozptylové studii posuzuje toxický účinek na rostliny u dvou škodlivin, kterými jsou oxidy dusíku a oxid siřičitý. Tento postup prokazování výše škody je velmi komplikovaný a v praxi se většinou náhrada škod na lesích neobejde bez soudního sporu. Tento aktuální systém je nevýhodný pro všechny strany sporu. Soudní spory trvají ve většině případů několik let, kdy je nutné obstarání všech důkazů, zpracování rozptylové studie a zajištění samotného výpočtu škody, který mnohdy dosahuje milionových částek. Není proto překvapující, že téměř žádní vlastníci lesa, kromě Lesů ČR, náhradu škody na lesích nenárokují.¹²²

Nejvyšší soud opakovaně v soudních sporech o náhradu škody způsobené na lesích imisemi dovozuje, že současná metoda zjištění výše škody pomocí rozptylové studie RNDr. Pavla Hadaše je dosud nejpřesnějším postupem vzhledem k současné úrovni vědeckého poznání o působení imisí na lesy a technickým možnostem vyčíslení takových škod. Dále dle Nejvyššího soudu „*neexistuje-li prozatím metoda, pomocí níž by bylo možno zcela přesně určit výši škody způsobené exhalacemi na lesních porostech na jednotlivých územích ve vztahu k jednotlivým zdrojům znečištění, je výpočet opírající se o rozptylovou studii a Gaussov matematický model plně dostačujícím podkladem pro závěr o výši škody*“.¹²³

Zásadním ustanovením pro stanovení výše škody na lesích způsobené imisemi je § 2 odst. 7 škodní vyhlášky, který stanoví, že výši škody lze podle této vyhlášky určit u imisí, pro které je stanoven imisní limit vyhlášený pro ochranu ekosystémů a vegetace podle přílohy č. 1 bod 2 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

¹²² EKOTOXA s.r.o. *Návrh nového systému kompenzace imisních škod vlastníkům lesa* [online]. Hradec Králové: Lesy ČR, 2009. Dostupné z: <https://lesy-cr.cz/wp-content/uploads/2016/12/imise-kompenzace-skod-web.pdf>.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005, sp. zn. 25 Cdo 1016/2004.

(dále jen „zákon o ochraně ovzduší“).¹²⁴ V příloze zákona o ochraně ovzduší jsou stanoveny imisní limity pro znečišťující látky vyhlášené pro ochranu ekosystémů a vegetace, kde patří i les. Znečišťujícími látkami jsou zde oxidy dusíku a oxid siřičitý. U oxidů dusíku je stanoven imisní limit v hodnotě 30 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$ a u oxidu siřičitého imisní limit 20 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$.¹²⁵ Skutečnost, že jsou dle zákona posuzovány v rozptylových studiích pouze tyto dvě znečišťující látky, je opakovaně namítána v soudních sporech. Konkrétně je argumentováno tím, že k poškození lesních porostů nedochází pouze působením oxidu siřičitého a oxidy dusíku, ale jsou zde další vlivy způsobující poškození lesů, jako je např. ukládání těžkých kovů, rozklad tuhých znečišťujících látek způsobující změnu vlastností půdy nebo změny klimatických podmínek.¹²⁶

Zároveň dle § 2 odst. 7 škodní vyhlášky lze výši této škody určit pouze za kalendářní rok, ve kterém byl na daném území překročen imisní limit pro oxid siřičitý nebo oxidy dusíku.¹²⁷ Rozsah škod na lesních porostech se určuje za období jednoho kalendářního roku z toho důvodu, že „*k poškození lesních porostů imisemi dochází již mnoho let dlouhodobou činností velkého počtu zdrojů exhalací a že rozptylování škodlivin do lesních porostů ovlivňuje celá řada faktorů, které se promítají do intenzity a rozložení výsledného působení škodlivin, a že za událost, z níž škoda opakovaným poškozením lesních porostů exhalacemi vznikla, nelze považovat každodenní působení exhalací na lesní porosty, nýbrž výsledek tohoto působení, který se v určitém časovém úseku projevil*“.¹²⁸ Právě s ohledem na to, že k poškození lesních porostů docházelo již řadu let, se může jeden kalendářní rok jevit jako nedostatečná doba pro určení škody, kterou způsobil konkrétní znečišťovatel. Pro stanovení výše škody je nutné reflektovat faktory, které měly trvale nepříznivý dopad na lesní porosty, ovšem nastaly daleko dříve před posuzovaným kalendářním rokem. V takovém případě by se mělo dbát na pravidelné monitorování zdravotního stavu lesu, aby byly reflektovány pouze nově vzniklé škody na lesích. Znečišťovateli by v takovém případě nebyly přičítány staré škody, které nezpůsobil.

V soudních sporech o náhradu škody na lesích způsobené imisemi soudy opakovaně uznávaly a odkazovaly na ustálenou rozhodovací praxi založenou na způsobu zjištění škody na lesních porostech dle rozptylové studie RNDr. Hadaše, aniž by vzaly do úvahy, že se imisní stav do značné míry změnil a je potřeba počítat i s jinými faktory, než pouze s koncentrací oxidů dusíku či oxidu siřičitého.

¹²⁴ § 2 odst. 7 vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.

¹²⁵ Příloha č. 1 bod 2 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1211/2006.

¹²⁷ § 2 odst. 7 vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2012, sp. zn. 32 Cdo 1808/2010.

V nedávné době došlo k významnému obratu ve sporech o náhradu imisních škod na lesích. Jedná se o rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 17. července 2018, č.j. 55 C 114/2008-1257, kde soud zpochybnil rozptylovou studii RNDr. Hadaše. Na jedné straně uznal jeho závěry ohledně rozptýlení emisí v atmosféře a jejich dálkovému přenosu podle Gaussova matematického modelu, protože se jedná o znalce v oboru čistoty ovzduší. Na druhou stranu neuznal jeho závěry o stavu lesů a poměrů imisí ve srovnání s jinými negativními faktory, protože se nejedná o znalce v oboru lesnictví. Navíc tyto závěry byly v rozporu s jinými provedenými důkazy. Soud vycházel z „*Návrhu nového systému kompenzace imisních škod*“, na kterém se podílel i sám znalec RNDr. Hadaš. Z dokumentu vyplývá, že vliv oxidu siřičitého a oxidů dusíku na lesy je neprokazatelný již od druhé poloviny 19. století, kdy naopak jako významný negativní činitel je považován ozon. Dle soudu znalecký posudek RNDr. Hadaše nebral při výpočtu do úvahy působení ozonu a pevných látek, ale pouze převzal tvrzenou celkovou hodnotu imisních škod, nikoliv prokázanou ze strany Lesů ČR a přepočítal je na zdroje znečištění jednotlivých podniků. Vznik samotné škody musí být ze strany Lesů ČR prokázán, kdy pouhý výpočet škody dle vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích a vyhlášky č. 78/1996 Sb., o stanovení pásma ohrožení lesů pod vlivem imisí, není důkazem o tom, že škoda vznikla, i když je výpočet dle vyhlášek správný. Lesy ČR si evidují imisní škody, ovšem ty jsou posuzovány ze strany revírníků, kteří na rozdíl od vědců specializovaných v tomto oboru, nejsou schopni pouhým okem posoudit příčinu uhynutí lesních porostů. Mimo to pásma ohrožení stanovená dle vyhlášky neodpovídají reálnému stavu lesních porostů. Z tohoto důvodu soud nemůže mít za prokázané, že na základě zařazení lesního porostu do určitého pásma dochází ke škodě.

Dalším problémem bylo nedostatečné prokázání příčinné souvislosti mezi provozní činností podniku a tvrzenou škodou. Nebylo dokázáno, do jaké míry a zda vůbec je příčinou horšího stavu lesních porostů právě produkce oxidu siřičitého a oxidů dusíku. Opětovně zde soud zmínil, že příčin chřadnutí lesních porostů je více, zejména sucho, ozon, zemědělské obhospodařování krajiny a způsob lesního hospodaření.¹²⁹

Na základě tohoto rozsudku došlo k významnému posunu správným směrem a námitky provozovatelů podniků, kteří na nevhodnost mechanismu výpočtu škod upozorňují od samého počátku imisních sporů, byly vyslyšeny. Soud se v tomto případě nespokojil s pouhým odkazem na ustálenou rozhodovací praxi, která rozptylovou studii RNDr. Hadaše uznávala za

¹²⁹ TUŽINSKÝ, Martin. Obrat ve sporech o náhradu imisní škody. *3T – teplo, technika, teplárenství* [online]. 2018, roč. 28, č. 5, s. 4–5 [cit. 15. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.tscr.cz/data/casopisy/download.php?typ=3t&id=032020>.

dostačující, ale zkoumal všechny předpoklady vzniku odpovědnosti. Ukazuje se, že dosavadní mechanismus náhrady imisní škody na lesních porostech včetně samotného výpočtu škody vyžaduje rozsáhlou změnu.

4.3. Využití finančních prostředků z náhrady škody

V souvislosti s náhradou škody vyvstává otázka, zda by nebylo žádoucí, aby vlastník lesa poškozeného imisemi, který získal finanční prostředky od škůdce, byl povinen tyto prostředky využít k nápravě škody. Jednalo by se o náhradu škody, která by byla účelově vázána. Vlastník lesa by byl povinen získané finanční prostředky využít na opatření vedoucí k zachování a obnově lesa.

S takovou povinností vlastníka se nesetkáme v našem občanském zákoníku, který je postaven na principu volné dispozice získaných prostředků, kde absentuje účelová vázanost získaných prostředků.¹³⁰ V některých zemích Evropské unie, například v Nizozemsku či v Dánsku, se lze setkat s účelově vázanou náhradou škody, kdy volně disponovat s takto získanými finančními prostředky mohou pouze soukromé subjekty, zatímco veřejné orgány mají stanovenou povinnost tyto peníze účelově vázat na opatření vedoucí k nápravě vzniklých škod. V některých zemích se lze setkat s právní úpravou, která umožňuje příslušným orgánům uložit vlastníkovu lesa povinnost, aby takto získané finanční prostředky využil na nápravná opatření.¹³¹

Účelové vázání finančních prostředků na nápravná opatření by byla dle mého názoru žádoucí zejména s ohledem na zájem na zachování a obnovu lesů. Pokud by vlastník lesa získal finanční náhradu za škody na lesích dle soukromoprávní úpravy, byla by mu poté uložena povinnost použít získané finance na nápravná opatření na základě veřejnoprávního předpisu, kterým by v takovém případě mohl být lesní zákon. Taková nápravná opatření by se v každém případě lišila a je nepochybné, že každý poškozený les vyžaduje individuální přístup s ohledem na rozsah a povahu způsobené škody. Nápravná opatření v případě škody vzniklé na lesích, ať už v důsledku předčasného smýcení lesního porostu, snížení produkce lesního porostu nebo snížení kvality lesního porostu, se budou v jednotlivých případech lišit.

S uložením povinnosti vlastníku lesa učinit nápravná opatření se váže i potřeba k vytvoření mechanismu, který by zajistil kontrolu nad splněním této povinnosti. Z již existujících orgánů státní správy je možné uvažovat například o České inspekci životního prostředí. Dle § 2 zákona

¹³⁰ VÍCHA, Ondřej. *Princip „znečišťovatel platí“ z právního pohledu*. Praha: Linde Praha a. s., 2014, s. 135.

¹³¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999, s. 64.

č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, dozírá na dodržování ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesů jako složky životního prostředí, právníckými a fyzickými osobami a dle § 3 ukládá opatření k nápravě a provádí kontrolu takto uložených opatření.

Lesní zákon na mnoha místech stanoví povinnosti vlastníkům lesa, například v § 31 odst. 1 lesního zákona je zakotvena povinnost vlastníka obnovovat lesní porosty stanovištně vhodnými dřevinami, vychovávat je soustavně, aby se zlepšil jejich stav, zvyšovat odolnost a zlepšovat plnění funkcí lesa. Každý vlastník má určitou odpovědnost za stav jim vlastněného lesního porostu a společně se zakotvenými povinnostmi v zákoně by byl v případě uplatňování náhrady škody nucen získané finanční prostředky účelově vázat na opatření k obnově a zachování lesů, aby splnil povinnosti stanovené zákonem.

Jako vhodné řešení bych považovala zakotvení účelové vazání náhrady škody pro veřejné orgány po vzoru některých evropských států s ohledem na aktuální situaci, kdy ve většině případů náhradu škody na lesích způsobenou imisemi nárokuje pouze státní podnik Lesy ČR obhospodařující většinu lesů v majetku státu. Účelové vazání prostředků by sloužilo jako kontrolní mechanismus, zda k vyčísleným škodám skutečně došlo v takovém rozsahu, jak deklaruje vlastník lesa, neboť by tyto získané finanční prostředky musel vlastník zpětně a cíleně investovat do opatření k obnovení poškozených lesních porostů.

Mimo to aktuální postoj vlastníků lesa, kromě již zmíněných Lesů ČR, je pasivní, téměř vůbec nenárokují škody způsobené imisemi proti znečišťovatelům u soudů a díky složitému procesu nesou negativní ekonomické dopady sami. V souvislosti s tímto problémem je nutné uvažovat o změně stávajícího systému uplatňování náhrad škod.¹³² První variantou je využití Státního fondu životního prostředí (dále jen „SFŽP“), kde plynou prostředky z plateb za znečištění životního prostředí, státního rozpočtu a dalších zdrojů. Právě zde plynou i poplatky od provozovatelů velkých zdrojů znečištění ovzduší, kteří se nejvíce podílejí na znečištění ovzduší imisemi. Lze uvažovat nad řešením, kdy by poplatky za vypouštění emisí do ovzduší byly použity na imisní náhrady vlastníkům lesa. Takové řešení by s sebou přineslo

¹³² *Národní lesnický program: Zpracování návrhu metodiky výpočtu a uplatňování škod působených exhalacemi na lesních porostech. Zvýraznit při tom zodpovědnost průmyslových a energetických podniků za ohrožování lesních porostů, včetně konkretizace jejich povinnosti podílet se na úhradě škod, vznikajících vlastníkům lesa (f2)* [online]. Jíloviště-Strnady: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, 2005. s. 7 [cit. 25. 5. 2021].

Dostupné z:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjzrqfY5PwAhUOuKQKHaloCmsQFjAAegQIBBAD&url=http%3A%2F%2Fwww.uhul.cz%2Fimages%2FNLP%2F1Podklady%2F3_Studie_NLP_I%2FZ_VULHM_10.2.2006%2FF2_Vypocet_skod_pusobenych_exhalacemi_na_lesnich_porostech.doc&usg=AOvVaw2SeJTJbTaV3ipJltqJKVI

změnu legislativy, ale také zjednodušení v podobě toho, že SFŽP již existuje, čímž by odpadla nutnost k vytvoření specifického fondu.¹³³

Další možnou variantou je vytvoření zcela nového státního fondu, který by sloužil výhradně pro účely poskytování náhrad za škody na lesích způsobené imisemi.¹³⁴ V takovém případě by mohly být vybírány poplatky od provozovatelů zdrojů znečišťování ovzduší. Navíc by tento specifický fond mohl být pověřen ke spravedlivému a objektivnímu rozdělování finančních prostředků všem dotčeným vlastníkům lesa. Dle mého názoru by díky státnímu fondu, jako zdroji financování úhrady imisních škod na lesích, byla zabezpečena i kontrola nad účelovým využitím takto vyplacených finančních prostředků. Státní fond by již v průběhu mohl sledovat, zda vlastník lesa činí potřebná opatření, aby obnovil a zachoval funkce svého lesa.

Poslední variantou, jak přerozdělit finanční prostředky vlastníkům lesa, je skrz navýšení spotřební daně týkající se paliv, jejichž spalováním dochází ke znečišťování ovzduší. Spotřebitele by se takové navýšení výrazně nedotklo, jelikož by se jednalo o navýšení v řádech halířů, ovšem i tak nepatrné navýšení by přineslo dostatek financí na pokrytí škod na lesích.¹³⁵ Finanční prostředky by mířily přímo do státního rozpočtu, je však otázkou, kdo by následně finance přerozděloval vlastníkům lesa a zda by nebylo nutné finance ze státního rozpočtu posílat na specifický fond. Dle mého názoru by ke zřízení fondu muselo dojít, aby došlo k určité jistotě, že finanční prostředky nebudou převedeny ze státního rozpočtu jinam.

V každé z těchto variant by bylo nutné vytvořit systém zajišťující spravedlivé přerozdělování finančních prostředků podle předem stanových kritérií. V prvé řadě by se prostředky vlastníkům měly poskytovat na základě výměry poškozené lesa v kombinaci se zařazením lesa do ochranného pásma. Ochranná pásma lesa, jak jsou vymezena nyní, neodpovídají aktuálnímu stavu, proto je nutné zajistit pro případné vyplácení prostředků aktualizaci zařazení lesů do pásem ohrožení. Dále je nutné vytvořit kontrolní mechanismu spočívající na pravidelném monitorování lesů, podle kterého by byl les zařazen do příslušného stupně poškození imisemi. Pravidelné monitorování by navíc umožnilo vymezit nově vzniklé škody na lesích, aby se předešlo tomu, že vlastník lesa za tytéž škody získá finanční prostředky opakovaně. Podle výměry lesa, pásma ohrožení a stupně poškození imisemi by se poté vyčíslila konkrétní částka pro vlastníka poškozeného lesa.

¹³³ *Národní lesnický program: Zpracování návrhu...*, s. 7.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž, s. 8.

5. Vztah k jiným právním předpisům

Tato kapitola diplomové práce se zaměřuje na vztah k jiným právním předpisům, které přímo nespádají do oblasti lesnictví, ale souvisejí s poškozováním lesů imisemi. Jako první se budu zabývat ochranou ovzduší, jelikož vypouštěním škodlivých látek do ovzduší dochází k jeho znečišťování. V souvislosti s náhradou imisních škod způsobených na lesích dle občanského zákoníku, tak vyvstává otázka, zda znečišťovatelé plněním povinnosti platit poplatky za znečišťování ovzduší společně s plněním jiných povinností dle zákona o ochraně ovzduší hradí fakticky již škodu způsobenou provozní činností na lesních porostech.

Druhá otázka souvisí s právními předpisy vztahující se k ekologické újmě, kde se budu zabývat vztahem k soukromoprávní náhradě škody a jejich společným uplatněním.

5.1. Předpisy vztahující se k ochraně ovzduší

Právní úprava ochrany ovzduší si klade za cíl omezit vypouštění škodlivých látek znečišťující ovzduší, aby nedocházelo k ohrožení lidského zdraví a ekosystémů včetně lesních porostů. K ochraně kvality ovzduší nestačí činnost jednoho státu, ale je nutná spolupráce všech států. V rámci mezinárodní právní úpravy je jedním z nejvýznamnějších dokumentů Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států z roku 1979, vzniklá na půdě OSN Evropskou hospodářskou komisí.¹³⁶ Tento dokument má rámcovou povahu, stanoví pouze obecné povinnosti smluvním stranám ohledně předávání informací o emisích znečišťujících látek, o omezování těchto emisí a o kvalitě ovzduší. Evropská unie je také jednou z členských stran úmluvy. Úmluva byla postupně doplňována 8 protokoly, které byly přijaty i ze strany České republiky. Z protokolů lze pozorovat snahy o snížení emisí síry a dusíku, které v době vzniku protokolů patřily mezi hlavní znečišťovatele ovzduší a způsobily rozsáhlé škody na lesích.¹³⁷

V oblasti unijních právních předpisů vztahujících se k ochraně ovzduší dominují zejména směrnice stanovující cíle, které členské státy musejí dosáhnout. Směrnice k ochraně ovzduší lze rozdělit na dvě oblasti, první se vztahuje na oblast imisí a druhá na oblast emisí.

Pro oblast imisí je nejvýznamnější směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/50/ES ze dne 21. 5. 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu. Směrnice přinesla zejména stanovení imisních limitů pro koncentrace dominantních znečišťujících látek

¹³⁶ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 256.

¹³⁷ BEJČKOVÁ, Pavla. *Zákon o ochraně ovzduší: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. XVIII.

v ovzduší, pravidla ke zjišťování koncentrací znečišťujících látek v ovzduší, podmínky pro vytyčení odběrných míst, pravidla pro měření znečišťujících látek a způsob stanovení zón.¹³⁸

Druhá oblast emisí zahrnuje směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2016/2284 ze dne 14. 12. 2016 o snížení národních emisí některých látek znečišťujících ovzduší, o změně směrnice 2003/35/ES a o zrušení směrnice 2001/81/ES. Jak vyplývá z názvu, směrnice č. 2016/2284 nahradila směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2001/81/ES stanovující pro členský stát roční emisní limity pro emise oxidu siřičitého, oxidů dusíku, nemethanických těkavých organických látek a amoniaku. Vytvořením emisních stropů ze strany Evropské unie došlo k naplnění závazků plynoucích z mezinárodního práva, konkrétně z Protokolu k omezení acidifikace, eutrofizace a tvorby přízemního ozonu z roku 1999, který doplnil Úmluvu o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států z roku 1979.¹³⁹ Tento protokol byl v roce 2012 zrevidován, proto musela i Evropská unie přistoupit k revizi směrnice č. 2001/81/ES, čímž došlo ke zakotvení nových emisních stropů pro období do roku 2020 a stanovení nových závazků ke snížení emisí použitelných od roku 2020 včetně stanovení úrovní emisí pro tyto zmíněné látky do roku 2025.

V oblasti emisí vznikly na půdě Evropské unie další směrnice vedoucí k omezení emisí znečišťujících látek. První je směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2010/75/EU ze dne 24. 11. 2010 o průmyslových emisích (integrované prevenci a omezování znečištění) stanovující emisní limity pro vymezená zařízení včetně podmínek jejich provozu. Směrnice je zaměřena na zvláště velké spalovací zdroje s příkonem nad 50MW, na zařízení tepelně zpracovávající odpad, zařízení pro výrobu oxidu titaničitého, zařízení užívající organická rozpouštědla a další znečišťující zařízení. Druhá směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/2193 o omezení emisí některých znečišťujících látek do ovzduší ze středních spalovacích zařízení dopadá na okruh zdrojů sloužící k výrobě energie, tepla nebo páry. Právě tyto zdroje představovaly významný zdroj oxidu siřičitého a oxidů dusíku, které se podílely na imisních škodách na lesích.¹⁴⁰

Transponování směrnic do českého práva z oblastí emisních limitů a imisních limitů došlo zákonem o ochraně ovzduší spolu s jeho prováděcími předpisy. Zákon o ochraně ovzduší nabyl účinnosti dne 1. 9. 2012.¹⁴¹ Původní zákon o ochraně ovzduší upravoval nedostatečně právní nástroje, dokonce některé z nich byly zcela nefunkční. Tento stav způsobil neplnění cílů

¹³⁸ BEJČKOVÁ: *Zákon o ochraně ovzduší...*, s. XX.

¹³⁹ JANS, J. H., VEDDER, Hans. *European environmental law*. 4th ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2012. s. 423.

¹⁴⁰ BEJČKOVÁ: *Zákon o ochraně ovzduší...*, s. XX–XXI.

¹⁴¹ Tamtéž, s. XXII.

stanovených evropskou i českou legislativou v oblasti ochrany ovzduší. V některých oblastech docházelo k překračování limitů stanovených legislativou, což vedlo k udělování sankcí ze strany Evropské komise. Cílem nového zákona o ochraně ovzduší tak bylo změnit přístup k podmínkám provozu spolu s emisními limity, emisními stropy či technickými podmínkami a změnit ekonomické nástroje v podobě poplatků za znečišťování. Prioritou by mělo být propojení oblasti emisí a imisí tak, že podmínky pro oblast emisí budou stanoveny s ohledem na dopad provozu na kvalitu ovzduší, tedy oblast imisí, která je pak rozhodující pro stanovení účinků na nejrůznější ekosystémy včetně lesů.¹⁴²

Zákon o ochraně ovzduší používá k omezení emisí znečišťujících látek a k zlepšení kvality ovzduší celou řadu nástrojů. Spadají zde nástroje koncepční, administrativně-právní a ekonomické. Pod ekonomické nástroje spadají poplatky za znečišťování. Většina činností způsobující znečištění ovzduší je ekonomicky výhodnější, tedy levnější, než ekologičtější varianta.¹⁴³ Poplatky plní především motivační funkci, kdy provozovatel používající zastaralé technologie bude mít poplatek tak vysoký, že bude usilovat o zavedení novější technologie snižující emise, díky čemuž mu bude stanoven nižší poplatek, případně žádný, pokud emise budou velmi nízké.

V rámci sporů ohledně imisních škod na lesích vyvstává zásadní otázka ohledně poplatků za znečišťování ovzduší, a to ta, zda znečišťovatelé plněním povinnosti platit poplatky za znečišťování ovzduší společně s plněním jiných povinností nehradí fakticky již škodu způsobenou provozní činností na lesích dle občanského zákoníku a zda tyto poplatky nejsou de facto paušalizovanou náhradou škody, která vznikla v důsledku vypouštění znečišťujících látek do ovzduší. Z pohledu znečišťovatelů je to vnímáno jako dvojí zpoplatnění vypouštěných emisí. Investují finanční prostředky do technologií, které mají pomoci snížit škodlivost a množství vypouštěných emisí, čímž dodržují stanovené emisní limity, a přesto jsou od nich vymáhány nemalé finanční prostředky za imisní škody na lesích.

K této otázce se vyjádřil i Nejvyšší soud, který ji odůvodnil tak, že poplatky za znečišťování ovzduší jsou jedním z nástrojů veřejnoprávní ochrany ovzduší, kdy cílem je především minimalizovat negativní vliv znečišťujících látek na zdraví, životní prostředí, lesní porosty a stanovit pouze určitý nezbytný rozsah přípustných emisí. Navíc *„ukládání řady povinností znečišťovatelům však nevylučuje případnou soukromoprávní odpovědnost za škodu způsobenou emisemi škodlivých látek škůdce na majetku fyzické či právnické osoby, jsou-li samozřejmě splněny všechny občanskoprávní podmínky odpovědnosti za škodu, ani ji nikterak*

¹⁴² Důvodová zpráva k zákonu č. 201/2012 Sb., obecná část, návrh řešení - závěrečná část.

¹⁴³ DAMOHORSKÝ: *Právo životního prostředí...*, s. 36–43.

nenahrazuje“.¹⁴⁴ Náhrada škody způsobená provozní činností na lesích má především reparovat újmy vzniklé poškozenému na jeho lesích, kdežto poplatky za znečišťování ovzduší chrání daleko širší okruh zájmů. Navíc výnos z poplatků plyne přímo do státního fondu životního prostředí České republiky, do rozpočtu kraje a do státního rozpočtu.¹⁴⁵ Poplatky tedy neplynou přímo k vlastníkovi poškozeného lesa a jejich výše neodpovídá výši škody způsobené na lesních porostech.

Pro bránící se znečišťovatele je významný obrat ve sporech o náhradu imisních škod na lesích, který byl uskutečněn ze strany soudu v rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. srpna 2020, sp. zn. 95 Co 92/2020, který byl podrobně rozebrán v kapitole 4.1. této práce. Pokud tedy znečišťovatel prokáže, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo, zproští se odpovědnosti za škodu. Dalo by se říci, že soud při svém rozhodování konečně zohlednil ekologicky vhodné chování znečišťovatele, který si řádně plní veškeré povinnosti stanovené zákonem a snaží se prostřednictvím dostupných technologií chránit životní prostředí.

Zákon č. 201/2002 Sb., o ochraně ovzduší zařadil revizi systémů poplatků mezi své hlavní cíle. Snažil se upravit spravedlivější systém stanovení poplatků v podobě snížení počtu zpoplatněných znečišťujících látek, způsobu vyměřování, zvýšení sazby a vybírání poplatků. Jako pozitivní změnu vnímám zúžení okruhu provozovatelů povinných platit poplatek, který se již týká pouze provozovatelů stacionárních zdrojů, kteří dosud vypouštěli největší množství emisí a současně zúžení okruhu zpoplatněných znečišťujících látek. Došlo také ke značnému zvýhodnění provozovatelů stacionárních zdrojů nebo zdrojů v provozovně, kteří budou od poplatku osvobozeni v případech, kdy by celková výše poplatků činila méně než 50 000 Kč. Na první pohled může nové navyšování sazeb poplatků o více než trojnásobek působit negativním dojmem pro provozovatele, ovšem cílem tohoto navýšení je více motivovat provozovatele do modernizace technologií na snížení množství emisí. V případě, že tak provozovatelé učiní, dojde ke snížení výše poplatku o příslušný koeficient nebo dokonce o úplné osvobození od poplatku za znečištění ovzduší za podmínek stanovených v § 15 odst. 6 zákona o ochraně ovzduší, které se týkají zejména výrazné investice do snížení emisí ze svých zdrojů.¹⁴⁶

Pokud tedy provozovatel bude investovat do technologií snižující množství emisí, dosáhne tímto postupem snížení poplatků za znečištění ovzduší nebo úplného osvobození od poplatků.

¹⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006 (č. 55/2009 rozh. civ.).

¹⁴⁵ § 15 odst. 14 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ BEJČKOVÁ: *Zákon o ochraně ovzduší...*, s. 96 a násl.

Výrazné snížení emisí způsobí menší koncentraci znečišťujících látek v ovzduší, což povede k menším imisním škodám na lesích a vlastníci lesů nebudou nuceni přistoupit k vymáhání imisních škod na lesích od provozovatelů, což je v zájmu také samotného vlastníka lesa, neboť soudní spory v těchto případech jsou velmi nákladné. Nový zákon o ochraně ovzduší přinesl v této oblasti určité řešení, kdy nechce zatížit provozovatele poplatky za znečištění ovzduší, pokud si řádně plní své povinnosti a investuje do technologií. Je pouze na daném provozovateli, jaké kroky učiní k tomu, aby nebyl povinen platit poplatky a případnou náhradu imisní škody na lesích. Domnívám se, že poplatky a náhrada škody jsou na sobě svým způsobem závislé, pokud bude provozovatel osvobozen od poplatku, bude to znamenat, že svým zdrojem nezpůsobuje znečištění ovzduší, a tak se nebude podílet na imisních škodách na lesích.

5.2. Ustanovení o ekologické újmě

Odpovědnost za ztráty na životním prostředí lze rozdělit na dvě skupiny. V kapitole věnované odpovědnosti za škodu byl vymezen systém soukromoprávní odpovědnosti za škodu dle občanského zákoníku. Tato kapitola bude věnována druhé skupině odpovědnosti, kterou je odpovědnost za ekologickou újmu založenou na právu veřejném. V rámci vztahu těchto dvou skupin odpovědností vyvstává otázka, zda lze současně uplatnit náhradu škody a ekologickou újmu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí je vůbec prvním pokusem o řešení situace v oblasti poškozování životního prostředí na území Evropského společenství. Podle směrnice by prevence a náprava škod měly být v souladu se zásadou udržitelného rozvoje a měly by být postaveny na principu „znečišťovatel platí“ obsaženém v čl. 191 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie, který souvisí se zásadou odpovědnosti původce a má přinutit provozovatele provádět opatření včetně nových postupů vedoucích ke snižování škod na životním prostředí, aby riziko jejich finanční odpovědnosti bylo sníženo.¹⁴⁷ Klade si za cíl předcházet škodám na volně žijících živočiších, na planě rostoucích rostlinách, na přírodních stanovištích, na vodních zdrojích a půdě. Popudem k vytvoření směrnice byla zejména existence mnoha znečištěných míst na území Evropy a dále

¹⁴⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí.

skutečnost, že určité složky životního prostředí nemohou být předmětem vlastnického práva, tím pádem na ně nelze využít soukromoprávní odpovědnost za škodu.¹⁴⁸

Tato směrnice byla do právního systému České republiky implementována zákonem č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě (dále jen „zákon o předcházení ekologické újmy“). Zákon o životním prostředí dosud definoval ekologickou újmu v § 10 jako „ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti“.¹⁴⁹ Zákon o předcházení ekologické újmy definuje pro své účely ekologickou újmu v § 2 písm. a) jako „nepříznivá změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo“¹⁵⁰, a to na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin, přírodních stanovištích, podzemních a povrchových vodách nebo půdy. Ekologickou újma je tedy imateriální, celospolečenská, biologická a estetická ztráta vznikající i na složkách životního prostředí, které nejsou předmětem vlastnického práva. Osobou oprávněnou uplatnit nápravu ekologické újmy je stát a formou odčinění je uvedení do původního stavu. Naproti tomu náhrada škody je pro ochranu životního prostředí nedostatečná, neboť je uplatňována pouze na složky životního prostředí, které mohou být předmětem vlastnického práva, nahrazuje se uvedením do předešlého stavu či v peněžní formě a osobou oprávněnou k uplatnění náhrady škody je vlastník věci.

Možnost souběhu odpovědnosti za škodu a ekologické újmy je v určitých případech možná.¹⁵¹ Zákon o předcházení ekologické újmy nevylučuje aplikaci soukromoprávní odpovědnosti za škodu obsaženou v občanském zákoníku. Pokud však byla uplatněna ekologická újma, při její nápravě došlo i k nahrazení škody na majetku, pak nelze na takto nahrazenou škodu uplatnit ještě odpovědnost za škodu dle občanského zákoníku. Šlo by tak o nahrazení stejné škody opakovaně.

V souvislosti s tématem této práce je otázkou, zda se zákon o předcházení ekologické újmy použije i na poškozování lesa. Tento zákon výslovně neuvádí možnost aplikace na poškozování lesa, tedy na újmu na lesích, přesto se v určitých případech dá použít. Bude se jednat zejména o případy, kdy dojde k újmě na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlinách, na přírodních stanovištích a na půdě, která je součástí lesa. Samotné lesní porosty mohou být současně chráněnými druhy planě rostoucích rostlin dle § 2 písm. b)

¹⁴⁸ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem, související předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009, s. 32–33.

¹⁴⁹ § 10 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁰ § 2 písm. a) zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵¹ STEJSKAL, VÍCHA: *Zákon o předcházení ekologické újmy...*, s. 24–26.

zákona o předcházení ekologické újmě. Z toho lze dovodit závěr, že na poškození lesa může být uplatněna vedle náhrady za poškození lesa i ekologická újma na chráněných druzích planě rostoucích rostlin či přírodních stanovištích.¹⁵² Další otázkou je, zda se dá aplikovat i na imise. Samotné ovzduší není přírodním zdrojem dle § 2 písm. l) zákona o předcházení ekologické újmě, na kterém by mohlo dojít k ekologické újmě.¹⁵³ Preambule směrnice 2004/35/ES však stanoví, že pod škody na životním prostředí spadají také škody způsobené vzduchem roznášenými částicemi, pokud poškozují přírodní zdroj.¹⁵⁴ Jak již plyne z této práce, imise způsobují trvalé okyselování půdy, kdy samotná půda spadá mezi přírodní zdroj dle § 2 písm. l) zákona o předcházení ekologické újmě. Z právní úpravy tak vyplývá, že i na půdě může dojít působením imisí k ekologické újmě, jelikož okyselování půdy vede k oslabení produkční funkce půdy, kdy pro lesní porosty tato půda není vhodná z důvodu absence důležitých živin.

¹⁵² Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. I. ÚS 1821/16.

¹⁵³ STEJSKAL, VÍCHA: *Zákon o předcházení ekologické újmě...*, s. 50–51.

¹⁵⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí.

6. Závěr

V předkládané diplomové práci jsem se zaměřila především na analýzu právních předpisů souvisejících s poškozováním lesů imisemi s důrazem na vytyčení problematických aspektů. Obecně lze říci, že dosavadní právní úprava již není dostačující a vyžaduje rozsáhlou změnu. Imisní škody na lesích dominovaly v 70. a 80. letech 20. století s rozvojem průmyslu. V této době nebyly vytvořeny adekvátní právní předpisy, které by reagovaly na zhoršující se zdravotní stav lesů. Zpožděná reakce ze strany zákonodárce přišla až v 90. letech 20. století, kdy došlo k vytvoření vyhlášky č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí a vyhlášky č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Již v době své platnosti byly terčem kritiky, protože neodpovídaly aktuálnímu stavu lesů, nýbrž zohledňují stav v době největších imisních škod na lesích, který pominul.

O neaktuálnosti vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí svědčí celá řada skutečností a je nutné přistoupit k vytvoření nových zón ohrožení lesů. Aktuální zjišťování zdravotního stavu lesů je postaveno na posuzování defoliace podle vizuálního hodnocení. Tento způsob je zcela nedostatečný, vzhledem k tomu, že tímto způsobem nelze posoudit, který škodlivý faktor způsobil ztrátu olistění. Máme totiž celou řadu faktorů, které nepříznivě ovlivňují zdravotní stav lesů, jako jsou klimatické podmínky, citlivost půdního prostředí, depozice okyselujících látek přízemní ozon, změny klimatických podmínek, nesprávné lesní hospodářství či staré imisní zatížení přetrvávající v půdě i několik let. Nové vytyčení ochranných pásem by mělo všechny faktory zohlednit. Imisní vyhláška předpokládá pouze zhoršování zdravotního stavu lesů, a pokud dojde k pozitivní změně na zdravotním stavu lesů, ke které v posledních letech nepochybně došlo, zůstává les i za této okolnosti ve stejném ochranném pásmu. Je tak nutné pravidelně monitorovat zdravotní stav lesů a podle toho provést případnou změnu v zařazení lesa do jiného pásma ohrožení. S tím souvisí i zakreslení do lesních hospodářských plánů, které by se měly pravidelně aktualizovat, aby zakreslený stav odpovídal stavu skutečnému.

Co se týká vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, je nutné zhodnotit současný výpočet škody. Výpočet imisní škody je složitý proces, kdy je nutné zjistit podíl konkrétního znečišťovatele na imisní škodě u konkrétního vlastníka lesa. V současnosti se tyto skutečnosti zjišťují podle rozptylové studie RNDr. Pavla Hadaše a Gaussova matematického modelu, kde se posuzují dvě znečišťující látky, kterými jsou oxidy dusíku a oxid siřičitý. Při soudních sporech se téměř všichni provozovatelé bránili a opakovaně zpochybňovali tuto metodu výpočtu. Z odůvodnění

Nejvyššího soudu však plyne, že je tato metoda plně dostačující. Soudy poté jen odkazovaly na tyto závěry. S takovým závěrem se nemohu ztotožnit. V rozptylových studiích jsou na základě vyhlášky posuzovány imisní limity pouze pro oxid siřičitý a oxidy dusíku. K poškození lesních porostů nedochází pouze působením oxidu siřičitého a oxidů dusíku, ale jsou zde i další vlivy způsobující poškození lesních porostů. Při výpočtu škody nejsou tyto vlivy zohledněny. Dle mého názoru, není objektivně možné, aby takový výpočet odpovídal skutečné škodě. Plně se ztotožňuji s poměrně nedávným obratem ve sporu o náhradu imisních škod, kde ze strany obecného soudu došlo k jasným argumentům, proč náhradu škody nepřiznat. Dle soudu totiž znalecký posudek RNDr. Hadaše nemůže být uznán, co do závěru o stavu lesních porostů a poměrů imisí, jelikož se nejedná o znalce v oboru lesnictví. Dále ve výpočtu škody nejsou zahrnuty ostatní negativní činitelé. Lesy ČR nedostatečně prokázaly vznik škody a posuzování imisních škod proběhlo ze strany nespécializovaných osob, které pouhým okem nemohou posoudit příčinu uhynutí stromů. Je to nepochybně signál k tomu, aby ve způsobu výpočtu škody byla provedena tolik žádoucí změna, na kterou je čím dál více poukazováno. Ze strany zákonodárce došlo k prvnímu pokusu o změnu, a to vyhláškou č. 296/2018 Sb., kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, která přinesla určité správné kroky, například v podobě odkazu na imisní limity obsažené v zákoně o ochraně ovzduší, ovšem rozsáhlejší změny v důležitých aspektech zmíněných výše jsme se zatím nedočkali.

Pokud již dojde ke soudnímu sporu, kde vlastník lesa získá finanční náhradu za imisní škodu na lesích, měly by se tyto prostředky, dle mého názoru, využít na opatření zabezpečující zachování či obnovu zničeného lesa. V našem právním řádu se s takovou povinností nesetkáme. Je však na místě o takovém řešení uvažovat, a to s ohledem na to, jakou důležitou funkci lesy v dnešní době hrají, kdy nejde jen o zájem samotného vlastníka lesa, nýbrž celé společnosti. Zároveň by byl vytvořen mechanismus zajišťující kontrolu nad rozsahem vzniklých škod, neboť by vlastník lesa musel finanční prostředky investovat nazpět do lesního porostu.

V návaznosti na jiné právní předpisy bych chtěla vyzdvihnout především zákon o ochraně ovzduší, který přinesl pro provozovatele vypouštějící emise výhodu v podobě možnosti snížení poplatku či úplného osvobození od poplatku za znečištění ovzduší v případě investice do technologií snižujících emise. Ekologicky vhodné chování se pak projeví i v posuzování odpovědnosti za škodu dle občanského zákoníku, kdy se provozovatel odpovědnosti může zprostit, pokud prokáže investice do technologií.

Poslední otázkou, kterou jsem se v rámci mé diplomové práce zabývala, byla možnost současného uplatnění náhrady škody týkající se složek životního prostředí, které mohou být

předmětem vlastnického práva a ekologické újmy. Vedle náhrady škody za poškození lesa dle občanského zákoníku lze uplatnit i ekologickou újmu, která však cílí na předcházení škod na volně žijících živočiších, na planě rostoucích rostlinách, na přírodních stanovištích, na vodních zdrojích a půdě. Lesní porosty mohou být zároveň planě rostoucími rostlinami a les může spadat pod skupinu přírodních stanovišť. Je však nutné podotknout, že pokud by byla uplatněna ekologická újma, při jejíž nápravě by došlo zároveň k nahrazení škody na majetku, pak nelze uplatnit odpovědnost za škodu dle občanského zákoníku.

Na závěr bych ráda zmínila, že v oblasti poškozování lesů imisemi je poměrně mnoho míst, které by si zasloužily novou právní úpravu, ať už je to samotný lesní zákon či jeho prováděcí imisní vyhláška spolu se škodní vyhláškou. Již mnohokrát bylo na tuto nedostatečnou právní úpravu upozorňováno, proto pevně věřím, že se změn směrem k lepšímu brzy dočkáme.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace:

- BEJČKOVÁ, Pavla. *Zákon o ochraně ovzduší. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 332 s.
- DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Adaptation to climate changes from the perspective of law*. Prague: Faculty of Law, Charles University, Prague, Center of Edition in Eva Rozkotová Publishing House, 2019, 169 s.
- DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí. II. část. (zvláštní)*. Beroun: Eva Rozkotová - IFEC, 2008, 318 s.
- DAMOHORSKÝ, Milan. *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*. Praha: Karolinum, 1999, 214 s.
- DAMOHORSKÝ, Milan a kolektiv. *Právo životního prostředí*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, 680 s.
- DROBNÍK, Jaroslav, DVOŘÁK, Petr. *Lesní zákon. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, 304 s.
- FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 904 s.
- HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2080 s.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona a kol. *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 345 s.
- JANS, J. H., VEDDER, Hans. *European environmental law*. 4th ed. Groningen: Europa Law Publishing, 2012, 576 s.
- KŘÍSTEK, Jaroslav a kol. *Ochrana lesů a přírodního prostředí*. Písek: Matice lesnická, spol. s.r.o., 2002, 386 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX. §2894-3081*. Praha: Leges, 2018, 1728 s.
- STANĚK, Jiří. *Lesní zákon v teorii a praxi, úplné znění zákona s komentářem*. Písek: Matice lesnická, spol. s.r.o., 1996, 186 s.
- STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej. *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem, související předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, 2009, 336 s.

- UHLÍŘOVÁ, Hana a kol. *Poškození lesních dřevin*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce s.r.o., 2004, 288 s.
- VÍCHA, Ondřej. *Princip „znečišťovatel platí“ z právního pohledu*. Praha: Linde Praha a. s., 2014, 280 s.

Periodika:

- HADAŠ, Pavel. Emise, imise, depoziční toky a poškozování lesních porostů. *Lesnická práce* [online]. 2002, roč. 81, č. 10/02 [cit. 10. prosince 2020]. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-81-2002/lesnicka-prace-c-10-02/emise-imise-depozicni-toky-a-poskozovani-lesnich-porostu>.
- FABIÁNEK, Petr a HEJDOVÁ, Jitka. ICP Forests – výsledky sledování v ČR v roce 1999. *Lesnická práce* [online]. 2000, roč. 79, č. 12/00 [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-79-2000/lesnicka-prace-c-12-00/icp-forests-vysledky-sledovani-v-cr-v-roce-1999>.
- FLORA, Martin. Několik poznámek k pojmu “les“ podle § 2, písm. a) lesního zákona. *Lesnická práce* [online]. 2001, roč. 80, č. 3/01 [cit. 8. prosince 2020] Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-80-2001/lesnicka-prace-c-3-01/nekolik-poznamek-k-pojmu-les-podle-2-pism-a-lesniho-zakona>.
- KLIMO, Emil, KULHAVÝ, Jiří, Ústav ekologie lesa LDF MZLU v Brně. Smrkové monokultury ve střední Evropě. *Lesnická práce* [online]. 1999, roč. 78, č. 10/99 [cit. 15. února 2021]. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-78-1999/lesnicka-prace-c-10-99/smrkove-monokultury-ve-stredni-evrope>.
- PLESNÍK, Jan. Mění se lesy ve světě?. *Živa* [online]. 2016, č. 3, s. 60. [cit. 3. března 2021]. Dostupné z: <https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/meni-se-lesy-ve-svete.pdf>.
- TUŽINSKÝ, Martin. Obrat ve sporech o náhradu imisní škody. *3T – teplo, technika, teplotářství* [online]. 2018, roč. 28, č. 5, s. 4–5 [cit. 15. dubna 2021]. Dostupné z <http://www.tscr.cz/data/casopisy/download.php?typ=3t&id=032020> .
- VANČURA, Karel. Akční plán EU pro lesní hospodářství. *Lesnická práce* [online]. 2006, roč. 85, č. 02/06. Dostupné z: <http://www.lesprace.cz/casopis-lesnicka-prace-archiv/rocnik-85-2006/lesnicka-prace-c-02-06/akcni-plan-eu-pro-lesni-hospodarstvi>.

Internetová zdroje:

- BÍLÝ, Vojtěch. *Vyhláška Ministerstva zemědělství omezí smrkové monokultury na nevhodných stanovištích, tisková zpráva* [online]. eAgri.cz, 2018. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2018_vyhlaska-ministerstva-zemedelstvi-omezi.html.
- BOHÁČOVÁ, L. a kol. *Rozvoj monitoringu zdravotního stavu lesa v rámci projektu Life+ „FutMon“ v České republice: Data 2009 – 2011* [online]. Jíloviště: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., 2011. Dostupné z: https://www.vulhm.cz/files/uploads/2019/02/FutMon_2009-2011-1.pdf.
- Český hydrometeorologický ústav. *Emisní bilance České republiky* [online]. [cit. 9. prosince 2020]. Dostupné z: <http://prasu.chmi.cz:8080/EmisBilanceView/faces/viewBilance.xhtml>.
- EKOTOXA s.r.o. *Návrh nového systému kompenzace imisních škod vlastníkům lesa* [online]. Hradec Králové: Lesy ČR, 2009. Dostupné z: <https://lesycr.cz/wp-content/uploads/2016/12/imise-kompenzace-skod-web.pdf>.
- EUROPEAN COMMISSION. *Sustainable forestry and the European Union – Initiatives of the European Commission* [online]. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/sustforest.pdf>.
- Forestry Department. *Global forest resources assessment 2010: Terms and Definitions* [online]. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2010. s. 6. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/am665e/am665e00.pdf>.
- HRUŠKA, Jakub, CIENCIALA, Emil. *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2002. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/C946CBFF37E50B1BC12570F200493224/\\$file/A_CIDIFIKACE_web.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/C946CBFF37E50B1BC12570F200493224/$file/A_CIDIFIKACE_web.pdf).
- ICP Forests. *ICP Forests* [online]. 2021. [cit. 10. června 2021]. Dostupné z: <http://icp-forests.net>.
- JEŽKOVÁ, Markéta. *Začalo letošní vápnění Krušných hor. Pomůže ozdravit lesy, tisková zpráva* [online]. eAgri.cz, 20. 6. 2017. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2017_zacalo-letosni-vapneni-krusnych-hor.html.

- *Národní lesnický program pro období do roku 2013: hlavní zásady společné zemědělské politiky, tržní politiky a politiky rozvoje venkova*, Evropská rada, Göteborg (2001) [online]. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, 2008. Dostupné z: http://www.uhul.cz/images/NLP/NLP_II_final_CZ.pdf.
- *Národní lesnický program: Zpracování návrhu metodiky výpočtu a uplatňování škod působených exhalacemi na lesních porostech. Zvýraznit při tom zodpovědnost průmyslových a energetických podniků za ohrožování lesních porostů, včetně konkretizace jejich povinnosti podílet se na úhradě škod, vznikajících vlastníkům lesa (f2)* [online]. Jíloviště-Strnady: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, 2005. Dostupné z: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjzrqfY5_PwAhUOuKQKHa1oCmsQFjAAegQIBBAD&url=http%3A%2F%2Fwww.uhul.cz%2Fimages%2FNLP%2F1Podklady%2F3_Studie_NLP_I%2FZ_VULHM_10.2.2006%2FF2_Vypocet_skod_pusobenych_exhalacemi_na_lesnich_porostech.doc&usg=AOvVaw2SeJTJbTaV3ipJIItqJKVI.
- NÉGRE, François. Lesy v Evropské unii: rozmanité a vzácné ekosystémy s mnoha možnostmi využití. In: *Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii* [online]. 2020. [cit. 3. března 2021]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/105/the-european-union-and-forests>.
- *Nové právní předpisy platné od 1. 1. 2019* [online]. eAgri.cz, 2018 [cit. 17. února 2021]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/legislativa/novinky-v-legislative/novy-pravni-predpis-platny-od-1-1-2019.html>.
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Restrukturalizace výkonu státní správy po zrušení okresních úřadů* [online]. [cit. 1. února 2021] Dostupné z: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEWjVqLHtrcfuAhXCAXAIHZwICNsQFjADegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fwww.psp.cz%2Fsqw%2Ftext%2Forig2.sqw%3Fidd%3D6017%26pdf%3D1&usg=AOvVaw0gWIT4LqBNx_4_DQ02uJuC.
- Svaz průmyslu a dopravy České republiky. *Připomínky Svazu průmyslu a dopravy ČR k Návrhu vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích* [online]. Praha: Svaz průmyslu a dopravy České

republiky, 2017. Dostupné z:

https://www.spcr.cz/images/SPCR_stanovisko_Vyhlaska_55_1999.pdf.

- SOUČEK, Jiří, TESAŘ, Vladimír. Metodika přestavby smrkových monokultur na stanovištích přirozených smíšených porostů. *Lesnický průvodce* [online]. Strnady: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., 2008. čís. 4. s. 7. Dostupné z: http://www.vulhmop.cz/download/metodiky/pruvodce_2008_04.pdf.
- *Zásady státní lesnické politiky schválené vládou České republiky usnesením č. j. 854 ze dne 21. listopadu 2012* [online] eAgri.cz. Dostupné na http://eagri.cz/public/web/file/180842/ZSLP_2012.pdf.

Právní předpisy a související dokumenty:

- Zákon č. 289/1995 Sb., lesní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 428/2011 Sb.
- Zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a její nápravě, ve znění pozdějších předpisů.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Podzákoné právní předpisy:

- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 78/1996 Sb., o stanovení pásem ohrožení lesů pod vlivem imisí, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, ve znění pozdějších předpisů.

Prameny EU/ES:

- Evropská unie. *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)* – C 202/18, 7. 6. 2016.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Zelená kniha. Ochrana lesů a související informace v EU – příprava lesů na změnu klimatu*. KOM(2010)66 v konečném znění. 1. března 2010.

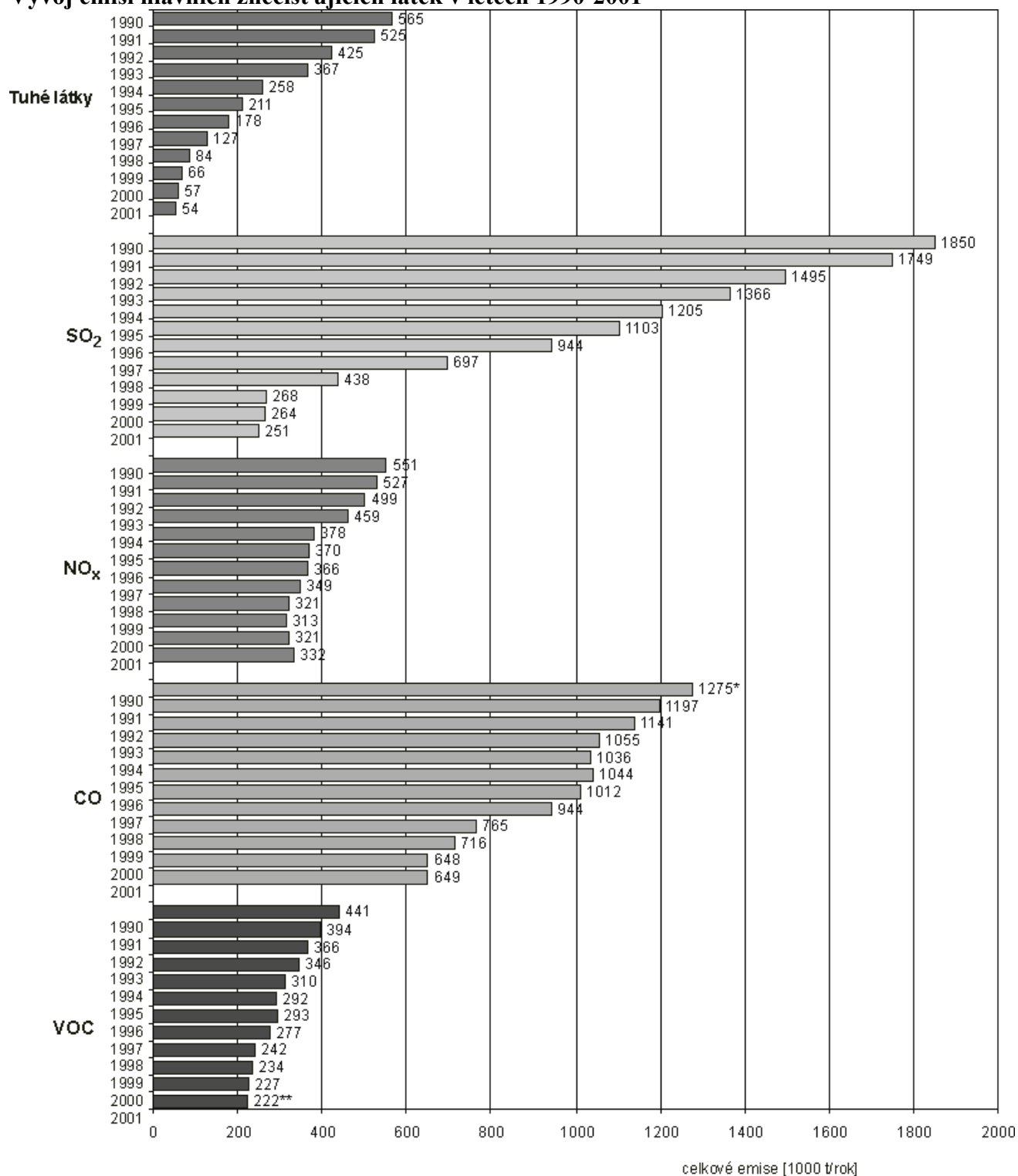
- Sdělení Komise Evropského parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Nová strategie EU v oblasti lesnictví: pro lesy a odvětví založená na lesnictví ze dne 20. 9. 2013, COM(2013) 659 v konečném znění [online]. Dostupné z:
<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/cs/TXT/?uri=CELEX:52013DC0659>.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí.

Judikatura:

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 1983, sp. zn. 1 Cz 13/83.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 769/2006 (č. 55/2009 rozh. civ.).
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2008, sp. zn. 25 Cdo 1211/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2012, sp. zn. 32 Cdo 1808/2010.
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 8. 2020, sp. zn. 95 Co 92/2020.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2005, sp. zn. 25 Cdo 1016/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2016, sp. zn. 25 Cdo 3989/2015.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. I. ÚS 1821/16.

Příloha č. 1

Vývoj emisí hlavních znečišťujících látek v letech 1990-2001

* doplněn odhad emisí z hutnictví ve výši 245 000 t.

** předběžný údaj

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav – Úsek ochrany čistoty zdraví

Emise látek znečišťujících ovzduší v České republice. *Portál ČHMÚ* [online]. © 2002 [cit. 12.04.2021].

Dostupné z: <https://www.chmi.cz/files/portál/docs/uoco/isko/grafroc/groc/gr01cz/gif/c11em.gif>.

Shrnutí

Tato práce se zabývá problematikou poškozování lesů imisemi. Škody na lesích způsobené imisemi se začaly postupně projevovat od 70. let 20. století v souvislosti s rozvojem průmyslu. Na tento stav reagoval zákonodárce zakotvením příslušné právní úpravy. Došlo tak k vytyčení pásem ohrožení lesa pod vlivem imisí podle stupně poškození lesů a zakotvení způsobu výpočtu výše škody na lesích. Tato právní úprava vznikla až v 90. letech 20. století, kdy množství znečišťujících látek v ovzduší markantně kleslo. V současné době koncentrace imisních látek v některých oblastech dosahuje tak nízkých hodnot, že je téměř nemožné ji změřit. Vlastníci lesů i za této situace nadále požadují náhradu škody od podniků vypouštějící znečišťující látky, čímž získávají nemalé finanční prostředky, a to díky právní úpravě, která neodpovídá aktuálnímu stavu.

Cílem této práce je tak zejména analýza současné právní úpravy v oblasti poškozování lesů imisemi s důrazem na její aktuální problémy, kterým bude v jednotlivých kapitolách práce věnována pozornost. Jedná se zejména o aktuálnost vymezení ochranných pásem lesa, zda je současný způsob výpočtu škody na lesích správný, zda jsou získané finanční prostředky za škody schopny zajistit nápravu lesů a zda lze současně uplatnit náhradu škody a ekologickou újmu.

Úvodní kapitoly jsou věnovány vymezením základních pojmů, jako je les, kategorie lesů a pojmu imise. Následující kapitola se zabývá vývojem právní úpravy mezinárodní, unijní a vnitrostátní, která souvisí jak se samotným lesem, tak s problematikou imisí. Zejména s problematikou omezování koncentrace imisí v ovzduší souvisí řada mezinárodní i unijní právní úpravy, která se snaží o harmonizaci právní úpravy jednotlivých států. V rámci kapitoly zabývající se vnitrostátní právní úpravou je kladen důraz na právní úpravu vymežující ochranné pásma lesa a výpočet škod na lesích, kdy tyto právní předpisy jsou často podrobeny kritice s odůvodněním jejich neaktuálnosti. Z tohoto důvodu bude v této kapitole zaměřeno na analýzu problematických aspektů a jejich zhodnocení.

Závěrečné kapitoly této práce se zabývají odpovědností za škodu na lesích způsobenou imisemi dle občanského zákoníku, systémem výpočtu škod, využitím finančních prostředků z náhrady škody a na vztah imisních škod k předpisům vztahující se k ochraně ovzduší a k ekologické újmě.

Summary

This thesis deals with the issue of forest damage caused by immissions. Nowadays, the concentration of some air pollution substances reaches such low values that it is almost impossible to measure it. Even in this situation, the forest owners continue to demand compensation for the damages caused by companies that are producing pollutants. Thanks to the legislation which does not correspond to the current situation, they obtain considerable financial resources.

This work mainly analyses the current legislation in the field of forest damage by immissions with an emphasis on its current problems, which will be paid attention to in the individual chapters of the work. This concerns the topicality of the delimitation of forest protection zones, whether the current method of calculating forest damages is correct, whether the funds obtained from damage can ensure the remediation of forests and whether the compensation and environmental damage can be claimed at the same time.

The introductory chapters of this diploma thesis are devoted to the definition of basic concepts and the development of international, union, and national legislation in the field of forest and immissions. In the chapter dealing with national legislation, the emphasis is placed on legislation defining forest protection zones and the calculation of forest damage, where this legislation is often criticized for justifying its obsolescence. For this reason, this chapter will focus on the analysis of problematic aspects of legislation and its evaluation, including suggestions for possible changes.

The final chapter of this thesis deals with liability for damage to forests caused by immissions according to the Civil Code, the system of calculation of damage, the use of funds from compensation, and the relationship between damages caused by immissions and regulations relating to air protection and environmental damage.

Seznam klíčových slov

Imise

Les

Poškozování lesa

Ochranné pásma lesa

Výpočet škody na lesích

Imisní škody

Znečišťující látky

Imisní limity

Lesní zákon

Ochrana ovzduší

Keywords

Immissions

Forest

Forest damage

Forest protection zones

Calculation of forest damage

Forest damages by immissions

Pollutants

Immission limits

Forestry law

Air protection